

Duševní zdraví dětí

Karel Straka, lektor, metodik koordinátorů mezioborové spolupráce

Tereza Svačínová, manažerka projektu Signály

Jana Jungmannová, ředitelka Akademie SOFA

30. dubna 2025

HOW TO USE OXYGEN MASK ON PLANE

Být kreativní

- Něco vytvořím
- Zabubnuju si
- Zahraju si na hudební nástroj
- Zazpívám si
- Zkusím se z toho vypsát

Být aktivní

- Zasportuju si
- Zacvičím si
- Zatančím si
- Někomu pomůžu
- Půjdu se projít (ideálně do přírody)
- Promluví si o tom s někým blízkým

Zklidnit mysl

- Představím si tři věci, které mě těší
- Uvědomím si, že mám právo se někdy necítit dobře
- Řeknu si, že nepříjemné pocity odezní
- Vyjmenuju tři vlastnosti, kterých si na sobě cením
- Vzpomenu si, že už jsem toho hodně zvládl/a a tohle zvládnou také
- Budu myslet na lidi, které mám rád/a a jsou pro mě důležité

Občerstvit se

- Dám si něco dobrého k jídlu
- Napiju se vody
- Opláchnu si obličej studenou vodou
- Dám si studenou sprchu nebo horkou koupel
- Vyvětrám v místnosti

Relaxovat

- Poslechnu si hudbu
- Pustím si oblíbený film
- Přečtu si knihu
- Použiju relaxační pomůcku
- Zhluboka a pomalu se prodýchám
- Požádám někoho blízkého o objemutí

Udělat
něco
pro třídu

Napsat, jak
se cítím

Zatnout
a uvolnit svaly

Protáhnout
se

Dát si malou
dobrůtku

Obejmout
plyšáka

Napít se

Říct si
pro sebe
něco
hezkého

Poslechnout
si veselou
písničku

Něco nakreslit
nebo vybarvit

Lehnout si
na lavici,
dýchat
do břicha

Opláchnout si
obličej
studenou
vodou

Představit si
3 věci, za
které jsem
vděčný/á

1 2 3

Použít kartičku
s dechovým
cvičením

Napočítat
do deseti

Zacvičit si

Něco postavit
nebo poskládat

Zatlačit dlaněmi do
stěny, uvolnit se

Požádat někoho
o pomoc

Zabalit se do deky

Někomu
pomoci

Chvilku
si čist

Promluvit
si s někým

Použít
relaxační
pomůcku

ACE study

- psychické nebo fyzické týrání nebo zanedbávání,
- sexuální zneužívání
- přítomnost domácího násilí
- zneužívání návykových látek
- duševní nemoc
- odloučení rodičů nebo vězení

V ČR 10 000 dětí zachycených pro podezření z fyzického nebo psychického týrání, sexuální zneužití a/nebo zanedbávání (a to je pravděpodobně stále podhodnocené číslo).

Odkaz na studii ACE; CDC-Kaiser Permanente Adverse Childhood Experiences (ACE) Study proběhla v letech 1995-1997).

Výskyt negativních zkušeností v dětství (NZD) v české populaci

Průměrný výskyt ve věku 0–18 let ve skupině 25 osob

Průměrně 16 lidí ve skupině 25 osob je vystaveno alespoň jedné negativní zkušenosti v dětství.

Přestaňme přehlížet ohrožení dětí

Počet zjištěných případů ohrožení dítěte tvoří jen zlomek reality

2 160 451

Počet dětí v ČR 0–19 let¹

367 277

Počet případů

17 %²

Všech dětí

697

Zjištěných případů³

0,2 %

Fyzické týrání

129 627

Počet případů

6 %²

Všech dětí

1 007

Zjištěných případů³

0,8 %

Sexuální zneužívání

453 697

Počet případů

21 %²

Všech dětí

806

Zjištěných případů³

0,2 %

Psychické týrání

172 836

Počet případů

8 %²

Všech dětí

5 985

Zjištěných případů³

3,5 %

Zanedbávání

**SO
FA**

www.societyforall.cz

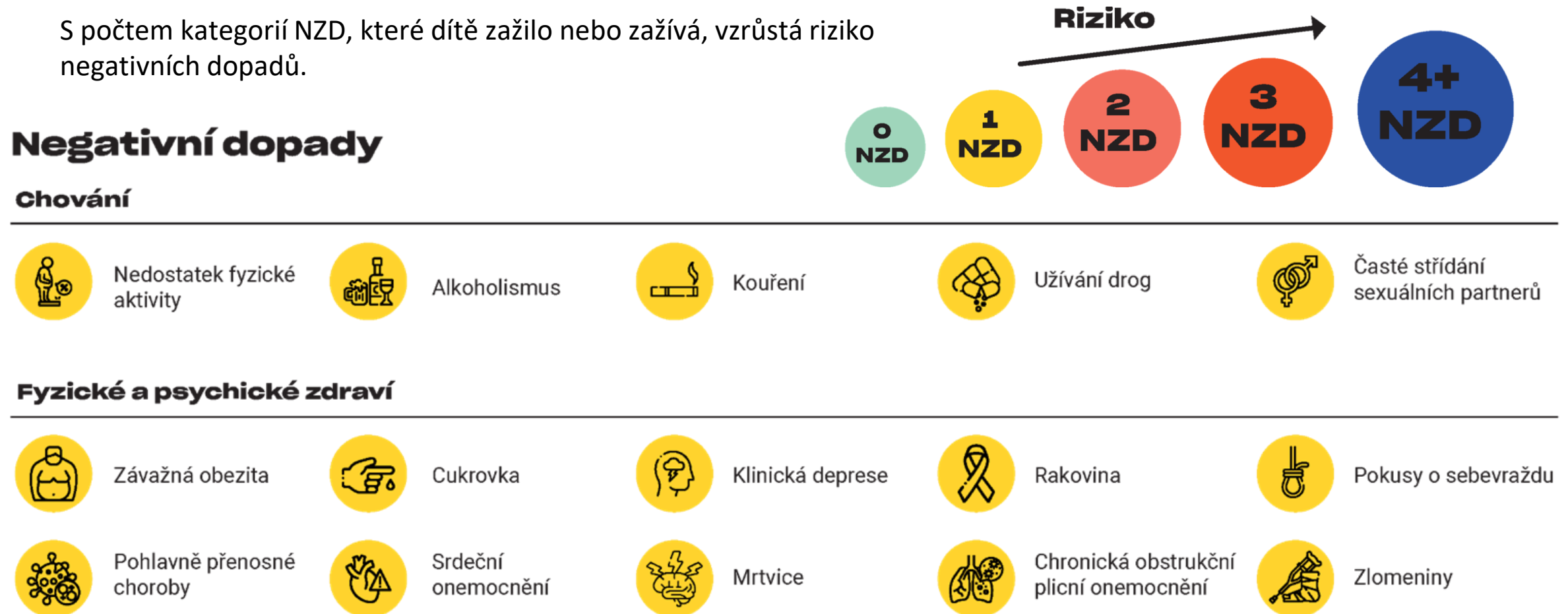
Zdroje: ¹ www.vyzkum-mladez.cz/cs/statistika/indikator/3-pocet-deti-a-mladych-lidi ² Velemínský et al. 2017

³ www.mpsv.cz/web/cz/statistiky-1 (Roční výkaz o výkonu sociálně právní ochrany dětí za rok 2022)

Negativní zkušenosti v dětství (NZD)

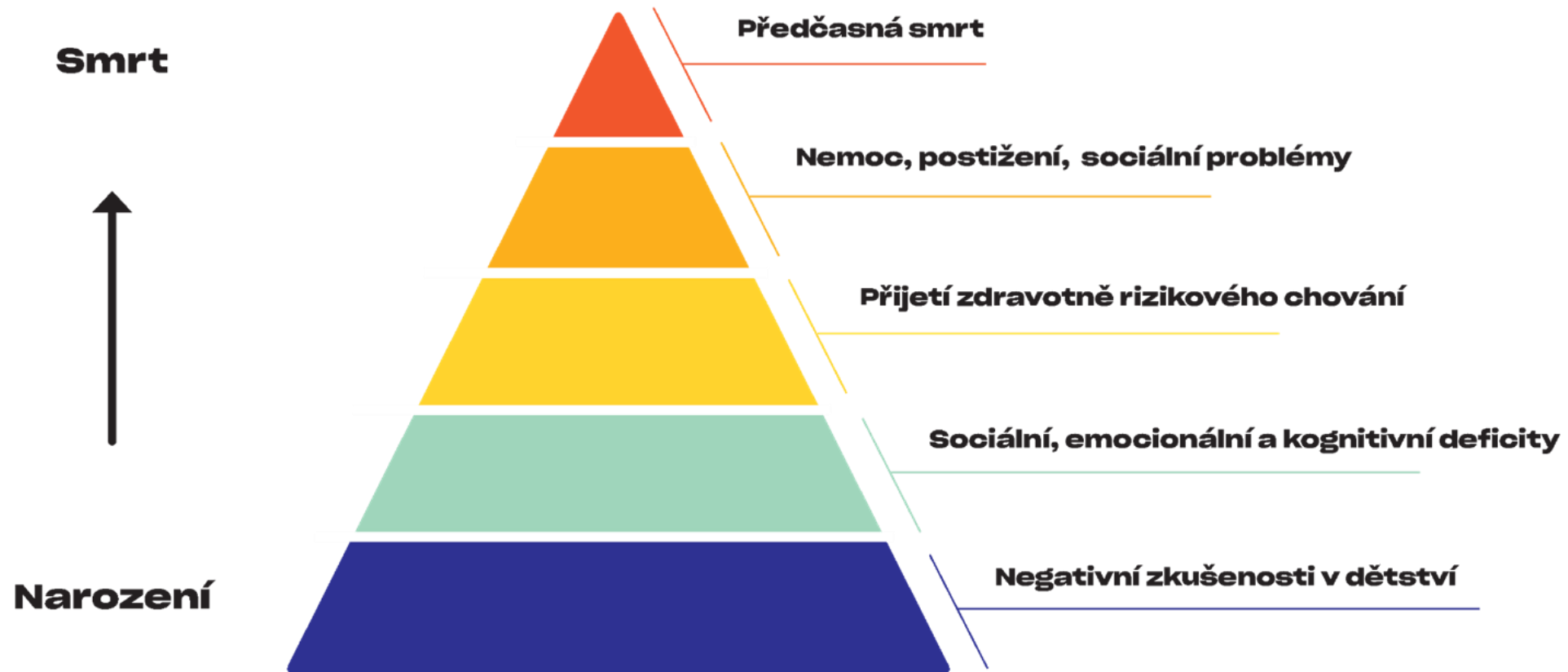
Jaký dopad mají negativní zkušenosti v dětství (NDZ)?

S počtem kategorií NZD, které dítě zažilo nebo zažívá, vzrůstá riziko negativních dopadů.

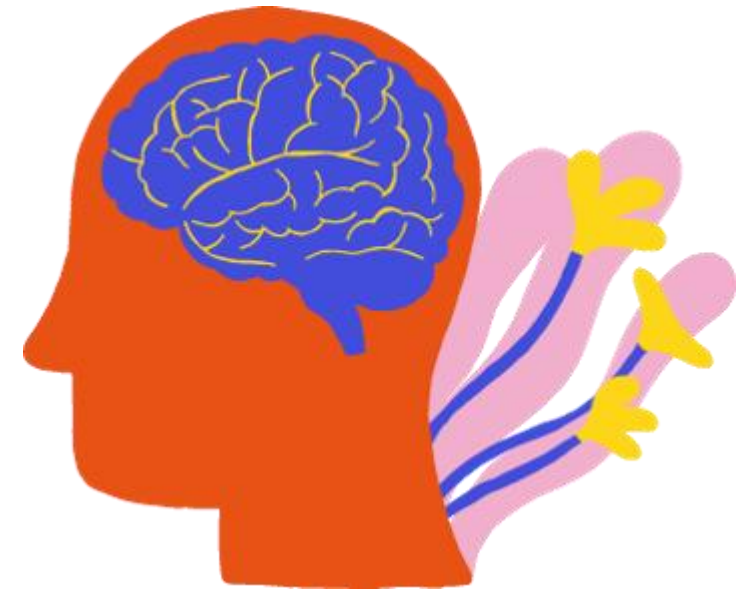

Negativní zkušenosti v dětství (NZD)

Celoživotní důsledky negativních zkušeností v dětství

Nejdůležitějším úkolem mozku je
zajistit naše **přežití**, a to i za těch
nejhorších podmínek.
Cokoli jiného je vedlejší.

Traumatizované dítě

...se často projevuje náročným chováním. Vyrůstá v takovém prostředí.....

nebrat si to osobně

přestat se ptát - *Jak se to chováš?*

místo toho - *Co se ti stalo/čím sis prošel/prošla?*

Stres jako hlavní příčina náročného chování

Když se ocitneme v situaci, která v nás vyvolává vysokou míru **aktivace** stresové reakce, spouští se obranné reakce:

ÚTOK
nebo
ÚTĚK

AKTIVIZUJÍCÍ REAKCE (hyperaktivace)
zvýšený tep, průtok krve, zvýšená pozornost
vzdor, agrese, neklid, rychlé reakce
Tyto reakce jsou viditelné.

Stres jako hlavní příčina náročného chování

Když se ocitneme v situaci, která v nás vyvolává vysokou míru **aktivace** stresové reakce, spouští se obranné reakce:

STRNUTÍ

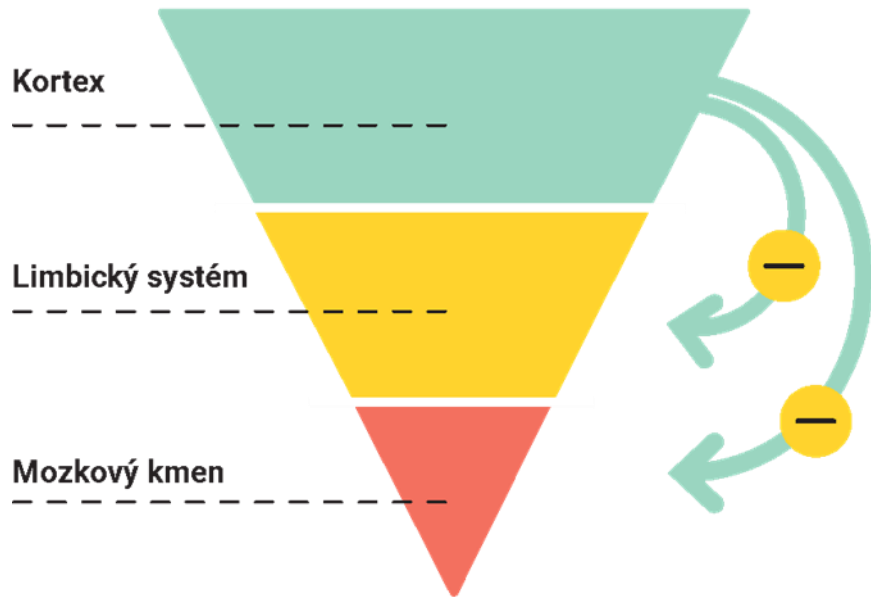
TLUMÍCÍ REAKCE (hypoaktivace, disociace)

snížený tep a zpomalený dech, ochabnutí svalů
nereagování, mentální únik ze situace,
otupělost, soustředění se na vnitřní svět

Tyto reakce snadno uniknou pozornosti.

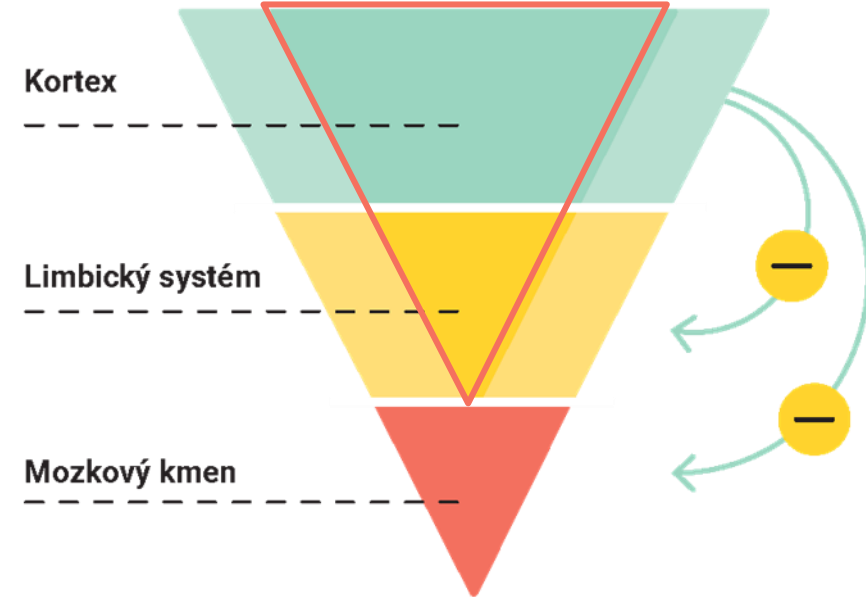
Regulace rozumem shora dolů

Zdravý vývoj

V mozku jedince, jehož **vývoj nebyl narušen** následkem působení toxického stresu, probíhá efektivně **regulace stresové reakce shora dolů** – zapojením mozkové kůry dojde k racionálnímu zpracování vjemu.

Narušený vývoj vlivem traumatu

U dětí s **vývojovým traumatem** jsou vlivem narušení vývoje kortexu tyto regulační mechanismy méně efektivní. **Regulace jedince a návrat do klidového stavu trvá déle a je náročnější.**

„Nejsou náročné děti.
Jsou děti, které mají náročný život.“

Trauma respektující přístup
vede k prevenci a zmírňování důsledků
negativních zkušeností v dětství

Co máme na mysli, když mluvíme o traumatu?

Trauma je **důsledkem** události, série událostí nebo souboru okolností, které jednotlivec prožívá jako fyzicky nebo emocionálně zraňující nebo život ohrožující a které mají dlouhodobé nepříznivé dopady na fungování jednotlivce a jeho duševní, fyzický, sociální, emocionální a duchovní wellbeing.

SAMHSA - substance abuse and mental health services administration (2014)

Trauma respektující přístup - zastřešující termín. Inspirace neurosekvenčním vývojem mozku a deeskalačními technikami podle Bruce D. Perryho.

Dopady traumatizace

Pokud člověk zažije vývojové trauma, jeho systém reakce na stres je zcitlivělý a má velmi nízkou schopnost seberegulace, výsledkem je, že:

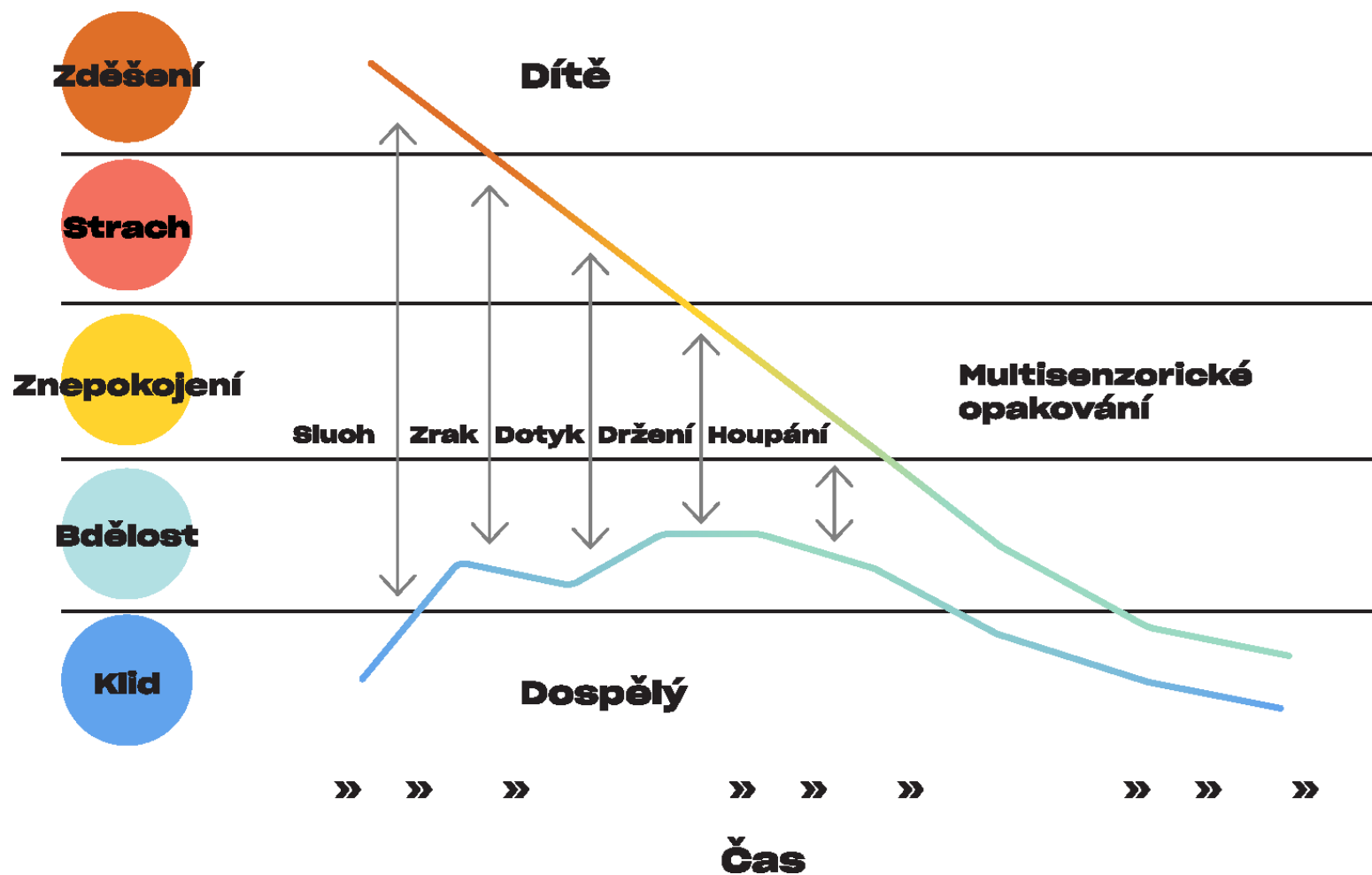
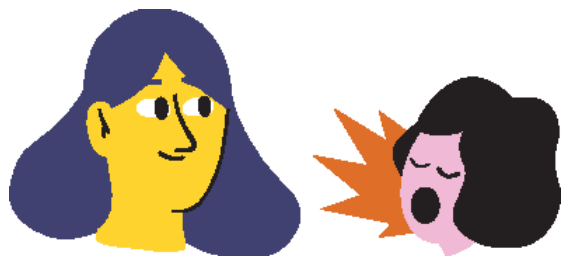
- klid ztrácí i v důsledku daleko menšího stresu, než ostatní
- silná stresová reakce se rozvíjí i v situacích, které nejsou nebezpečné (obtížný úkol, zvýšený hlas učitele při zadání pokynu...)
- jeho reakce na stres eskaluje daleko rychleji, než u ostatních (v řádu vteřin)
- na zklidnění potřebuje daleko více času a proces je náročnější, bývá potřeba další osoba

Stavy aktivace systému reakce na stres

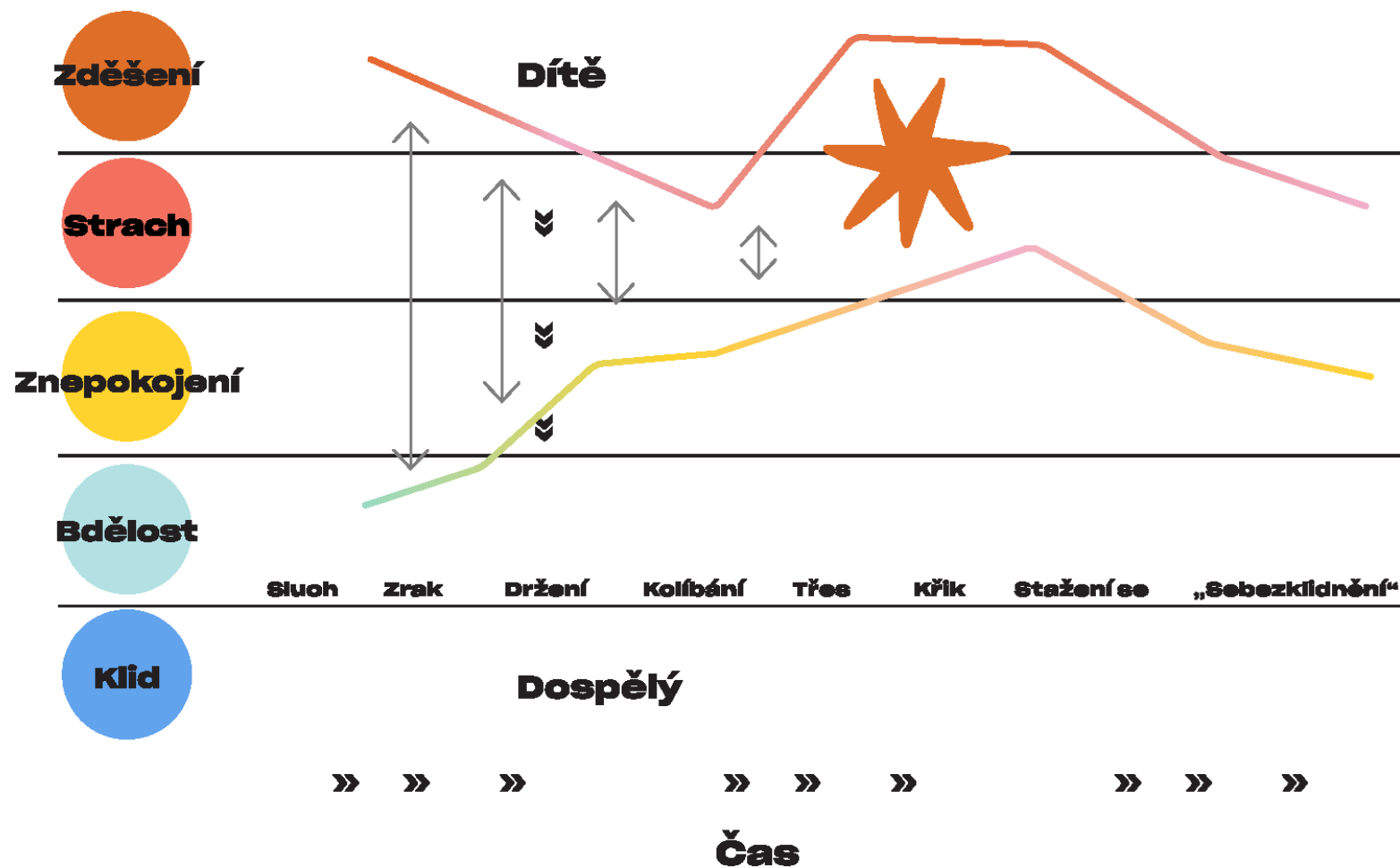

Čím ohroženěji se cítíme, tím více vpravo na škále se budeme pohybovat.

Vzájemné zklidnění

Společné rozrušení

Koregulace

Jak můžeme podpořit regulaci dítěte?

KLID a **BDĚLOST**

REGULACE ROZUMEM

dítě zklidňujeme/povzbuzujeme slovními pokyny

ZNEPOKOJENÍ a **STRACH**

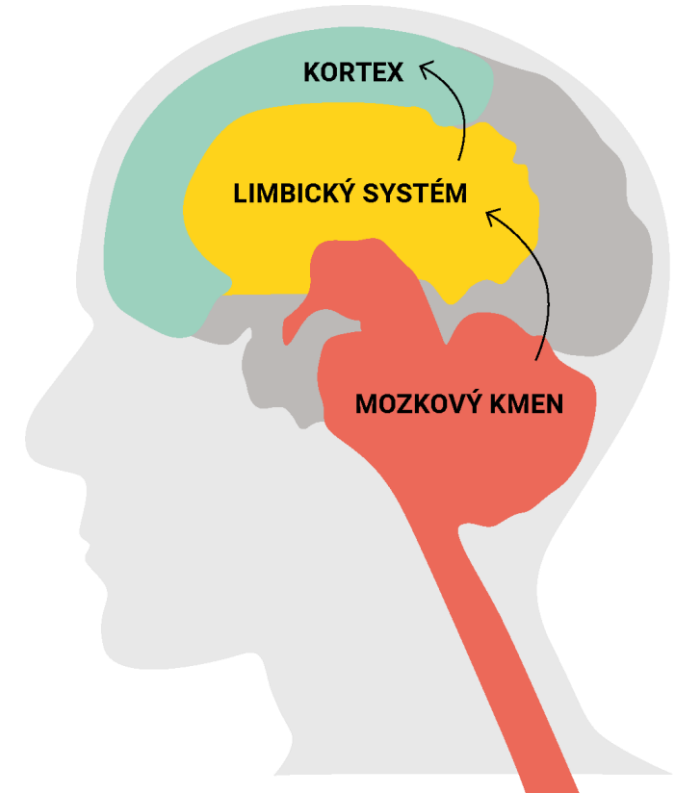
REGULACE VZTAHEM

dítě regulujeme prostřednictvím neverbální komunikace vyvolávající pocit bezpečí

STRACH a **ZDĚŠENÍ**

SENZOMOTORICKÁ REGULACE

dítěti dáme příležitost, aby k regulaci využilo smysly a pohyb

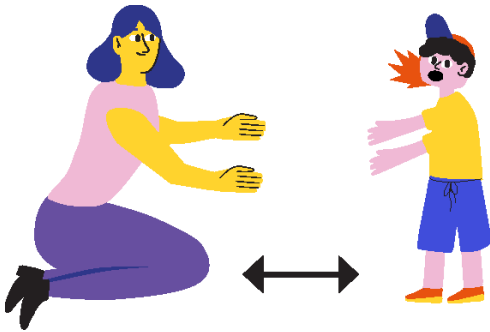

Regulace/deeskalace náročného chování

Tři kroky ke zvládnání náročného chování

Dítě, které se učí zdravě regulovat od svých rodičů, si vyvíjí schopnost včas zastavit impulzivní chování a ve většině případů zvládne samo sebe zklidnit.

Dítě, které tuto podporu nemá, bude mít potíže své chování a emoce zvládat a potřebuje pomoc. Je důležité takovou podporu umět poskytovat.

01

Reguluj

Dítě je neklidné, reaguje podrážděně nebo vůbec.

Netlačte na něj. Omezte slovní pokyny. **Poskytněte mu bezpečný prostor a čas.** Nabídněte senzomotorické pomůcky a aktivity. **Monitorujte.**

02

Navaž kontakt

Zklidněte sami sebe. Předcházejte zhoršení situace.

Navažte kontakt. Využijte k tomu klidnou a respektující neverbální komunikaci. **Projevte empatii a zájem.** Pojmenujte emoce. **Monitorujte.**

03

Reflektuj

Ujistěte se, že je dítě klidné a schopné přemýšlet.

Pojmenujte, co situaci spustilo a co pomohlo k jejímu zvládnutí. **Odůvodněte** své pokyny a očekávání, aby jim dítě skutečně porozumělo. **Společně vytvořte** funkční pravidla napříště.

Koregulace vztahem staví na procesu

neurocepce

neustále, automaticky a nevědomě skenujeme naše prostředí s cílem identifikovat signály potenciálního ohrožení nebo naopak bezpečí

Důležité pro koregulaci vztahem

výraz tváře, mimika

postoj těla, gestikulace

tón hlasu

Děti se zcitlivělým systémem reakce na stres mají tendenci hůře rozeznávat emoce druhých.

??? bezpečné prostředí **x** hrozí nám nebezpečí ???

Neverbální komunikace je hlavní složkou koregulace vztahem.

Další doporučení pro komunikaci s dítětem ohroženým násilím

Co by mělo v rozhovoru zaznít:

Za násilí je zodpovědný ten, kdo se ho dopouští, nikdy ne ten, na kom je pácháno. Je dobře, že chce dítě o situaci mluvit a někomu se svěřilo. Dítě nemůže situaci zastavit samo, a proto je důležité, že o ní někomu řeklo.

Podporující slova a věty, které můžete použít:

Jsem rád/a, že o tom mluvíš.

Jsi velmi statečný/á, že o tom otevřeně mluvíš.

Je mi líto, co se ti stalo, co jsi zažil/a.

Máš právo na svoje pocity.

Není to tvoje chyba.

Jsem tu od toho abych tě podpořil/a.

Tím, že o tom mluvíš, můžeš pomoci mámě/tátovi/sourozencům.

Nejsi v tom sám/sama, takové věci se staly i jiným dětem.

Co dělat při komunikaci

Naslouchejte a nechte dítě vysvětlit, co se děje nebo dělo vlastními slovy.

Ujistěte dítě, že jeho emoce (či jejich absence) jsou v pořádku.

Vysvětlete dítěti, že **musíte informace o jeho ohrožení předat dalším odborníkům**, aby mu bylo možné pomoci.

Ujistěte dítě, že je v pořádku, že s vámi chce mluvit a obecně jej ujistěte, že nikdo nemá nikomu ubližovat.

Reagujte klidně a věcně. I když je příběh, který vám dítě vypráví, obtížný, je důležité vyjadřovat klid a podporu.

Respektujte soukromí dítěte, jeho tělesnou integritu a důstojnost.

Udělejte si **čas** na rozhovor a najděte prostředí, kde máte **klid**.

Zeptejte se dítěte, jestli se cítí doma v bezpečí. Pokud sdělí, že ne, považujte toto sdělení za bezprostřední ohrožení dítěte.

Omezte počet lidí, se kterými sdílíte informace. Oslovte pracovníka, jehož úkolem je koordinace ochrany dětí (je-li tato pozice na pracovišti zřízena). Hlavním kritériem sdílení informací je nejlepší zájem dítěte. Informace je třeba sdílet proto, aby mohla být dítěti poskytnuta adekvátní podpora, nikoliv proto, že některý z pracovníků potřebuje snížit svou úzkost či nejistotu.

Vysvětlete dítěti, **co se bude dít dál**.

Pravdivě odpovězte na všechny otázky, které vám dítě položí (pokud znáte odpověď).

Co nedělat při komunikaci

Neslibujte dítěti mlčenlivost dříve, než s vámi bude mluvit (je možné, že zjištěné informace budete muset nahlásit dále).

Netlačte na dítě, nesnažte se získávat podrobnosti nebo zajišťovat důkazy.

Nekritizujte rodiče/pečující osobu, byť by z vyprávění dítěte vyplývalo, že jeho/její chování je pro dítě ohrožující.

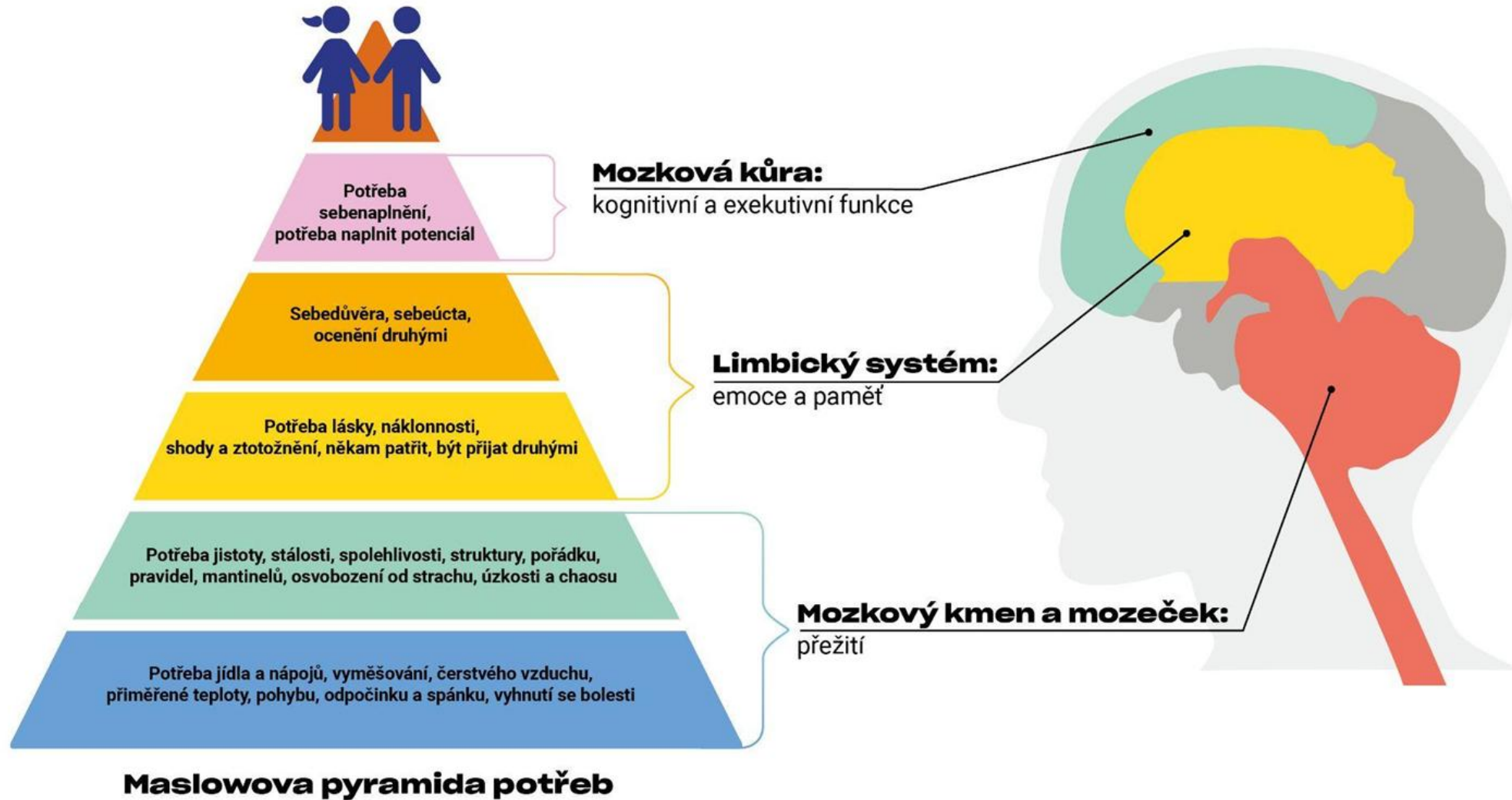
Neslibujte dítěti, že se jeho situace **bezprostředně zlepší**. Následné kroky mohou být pro dítě zátěžové.

Nenavádějte dítě k tomu, aby se postavilo samo nevhodnému chování rodiče/pečující osoby.

Nekonfrontujte se zjištěnými informacemi rodiče/pečující osoby, může to dítěti způsobit větší újmu.

Nenuťte dítě se svlékat.

Mozek a základní lidské potřeby

Podpůrné prostředí

- jde o prostředí, které přispívá
k naplnění základních potřeb dětí i dospělých
- poskytuje protektivní faktory, které přispívají
k zotavení z traumatu
- přispívá k **wellbeingu** všech zúčastněných
(dětí i dospělých)

Stres a jeho působení: Kdy nám může škodit a kdy je prospěšný?

Nástroje pro včasnou identifikaci ohrožených dětí a rodin

PROČ? včas identifikovat a koordinovat?

Výchozí stav:

- Počet zjištěných případů ohrožení dítěte tvoří jen **zlomek reality**, v případě například fyzického týrání je identifikováno 697 dětí ročně, ale studie hovoří o tom, že se s ním ve svém dětství setká 370 000 Čechů.
- Organizace v podpůrné síti služeb i orgány státní správy se sice v průběhu let profesionalizují, ale **ne vždy dostatečně spolupracují** – neznají se navzájem, nevyužívají odpovídající nástroje, k propojování nedochází ve všech segmentech (školský, sociální, zdravotní, IZS) a to ani v území, kde probíhá komunitní plánování nebo jiné projekty zaměřené na síťování.

„Čím dříve je ohrožené dítě identifikováno, tím vyšší je úspěšnost podpory, čím rozvinutější je místní mezioborová spolupráce, tím efektivnější tato podpora je.“

Jaké děti včasný koordinovaný přístup zahrnuje?

- **Děti akutně ohrožené** psychickým nebo fyzickým týráním nebo zanedbáváním (například sexuální zneužíváním, přítomností domácího násilí, zneužíváním návykových látek, duševní nemocí, uvězněním nebo odloučením rodičů)
- **Děti potenciálně nebo chronicky ohrožené** (například vykazují vysokou absenci, jsou postiženy bytovou nestabilitou, nebo žijí v nepodnětném prostředí apod.)

Model včasné koordinované podpory ohrožených dětí (tři pilíře)

ČASOVÁ OSA

Průběžná snaha o **ukotvení nástroje KS a CM na legislativní úrovni** (Zákon na ochranu dětí a podporu rodin, novela Školského zákona)

Schválen usnesením vlády ČR Národní akční plán pro duševní zdraví 2020-2030 zahrnující úkol vytvořit indikátory pro identifikaci ohrožených dětí.

2019

2020

Projekt Signály pilotován v Mostě

- Tvorba Karty KID a souvisejících metodik
- Připomínkování v terénu
- Doplnění o lokalizovanou část a variant pro rodiče a děti
- Pilotování materiálů a podpurných pozic a akcí
- Edukace, koordinace, a konzultace

Karta KID schválena na Radě vlády pro duševní zdraví a závazně přijata a schválena všemi zapojenými ministerstvy.

2021

2022

UNICEF hledá funkční nástroje na podporu ohrožených dětí

(přiliv ukrajinských dětí v důsledku války)

Projekt Signály se rozšiřuje do Chomutova, Litvínova, Slaného, Lysé nad Labem a Brna sever a střed.

2023

2024

Další šíření a pokračování

- Most z vlastních zdrojů
- Ústecký kraj – Spravedlivá transformace – zájem o metodickou podporou školní sociální práce
- Představujeme koncept na Asociaci krajů – semináře - Jihočeský, Karlovarský, Královehradecký,
- Realizujeme konference Olomouc, Ústí nad Labem, Praha pro Středočeský kraj, Brno
- Zájem z nových území – Praha 6, Tábor, Ústí nad Labem
- Ve spolupracujících územích vyšší poptávka po podpurné pozici CM v rámci PROP/NPI

Karta KID a projekt Signály

Do tvorby nástrojů včasné identifikace ohrožených dětí se zapojila všechna klíčová ministerstva (MPSV, MŠMT, MV a MZČR) a dále mnoho odborníků a expertů z krizových služeb pro děti a z dalších oblastí.

Hlavními autory nástrojů pro včasnou identifikaci ohrožených dětí, tj. Karty KID a souvisejících metodik jsou:

- prof. PhDr. Radek Ptáček, Ph.D.
- Mgr. Terezie Pemová
- PhDr. Lenka Felcmanová, Ph.D.

Nástroje byly v roce 2021 schváleny na Radě vlády pro duševní zdraví a v roce 2022 závazně přijaty a schváleny všemi ministerstvy.

Karta KID (KOOOPERACE, IDENTIFIKACE, DŮVĚRA)

SIGNÁLY

KID

KOOOPERACE, IDENTIFIKACE, DŮVĚRA

Karta k identifikaci
špatného zacházení s dětmi

PRO ŠKOLY A ŠKOLSKÁ ZAŘÍZENÍ

FYZICKÉ ZNAKY ŠPATNÉHO ZACHÁZENÍ

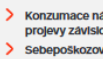
- > Poranění na kůži (modřiny, šrámy, řezné rány, škrábance, popáleniny, otoky, lymfy), obzvláště vyskytují-li se opakovaně.
- > Zranění neodpovídající poskytnutému vysvětlení jejich vzniku.
- > Nošení oblečení neodpovídajícího povětrnostním podmínkám za možným účelem zakrytí zranění.
- > Poranění v oblasti intimních partií projevující se např. problémy se sezením na židli nebo při pohybových aktivitách.
- > Časté bolesti břicha a nevolnost.
- > Náhlá změna váhy.
- > Časté bolesti hlavy.
- > Těhotenství dívek mladších 15 let.
- > Neléčené zdravotní problémy a zanedbání potřebné zdravotní péče.
- > Špatný celkový fyzický stav:
 - Chronicky hladové, unavené nebo apatické dítě.
 - Zanedbaná hygiena těla a oděvu.

ZNAKY ŠPATNÉHO ZACHÁZENÍ PROJEVUJÍCÍ SE V CHOVÁNÍ DÍTĚTE

Na dítě vykazující neobvyklé nebo výchovně náročné chování je potřeba pohlížet především jako na dítě, které může být v obtížné situaci a potřebuje naši pozornost a pomoc.

- > Sdělení dítěte o špatném zacházení.
- > Opakovaný kresebný, psaný či herní projev zobrazující násilí či zneužívání popř. další projevy špatného zacházení.
- > Častá neomluvená nebo nedůvěryhodně zdůvodněná nepřítomnost dítěte ve škole.
- > Významná a nevysvětlitelná opoždění ve fyzickém, emocionálním nebo duševním vývoji dítěte.
- > Neobvyklé změny v chování (např. náhlý pokles vzdělávacích výsledků, nervozita, deprese, stažení se, hyperaktivita, snížená pozornost, apatie, častá únava, agresivita, pomočování).

- > Konzumace návykových látek, nadměrné užívání technologií, hazardní hraní a další projevy závislostního chování.
- > Sebeпоškozování nebo sebevražedné chování či tendence, ubližování druhým či zvířatům.
- > Nekonzistentní nebo nepravděpodobné vysvětlení zranění či neschopnost vzpomenout si na jeho příčinu.
- > Neochota jít domů a/nebo ostražitost či strach z rodičů nebo osob, se kterými dítě sdílí domácnost.
- > Neobvyklý strach z běžného fyzického kontaktu s dospělými a/nebo vrstevníky.
- > Věku neodpovídající sexuální aktivita (např. dotýkání se intimních partií dospělých, tření pohlavních orgánů o dospělé, nadměrná masturbace, promiskuita).
- > Špatná péče o sebe či zanedbaná osobní hygiena.
- > Vlastnění drahých dárků či peněz nedůvěryhodného původu (např. „dostal/a jsem to od kamaráda“).
- > Nápadnosti ve stravovacích návycích (odmítání jídla či proždání).
- > Předčasné převzetí pečovatelské role, snaha chránit ostatní rodinné příslušníky.

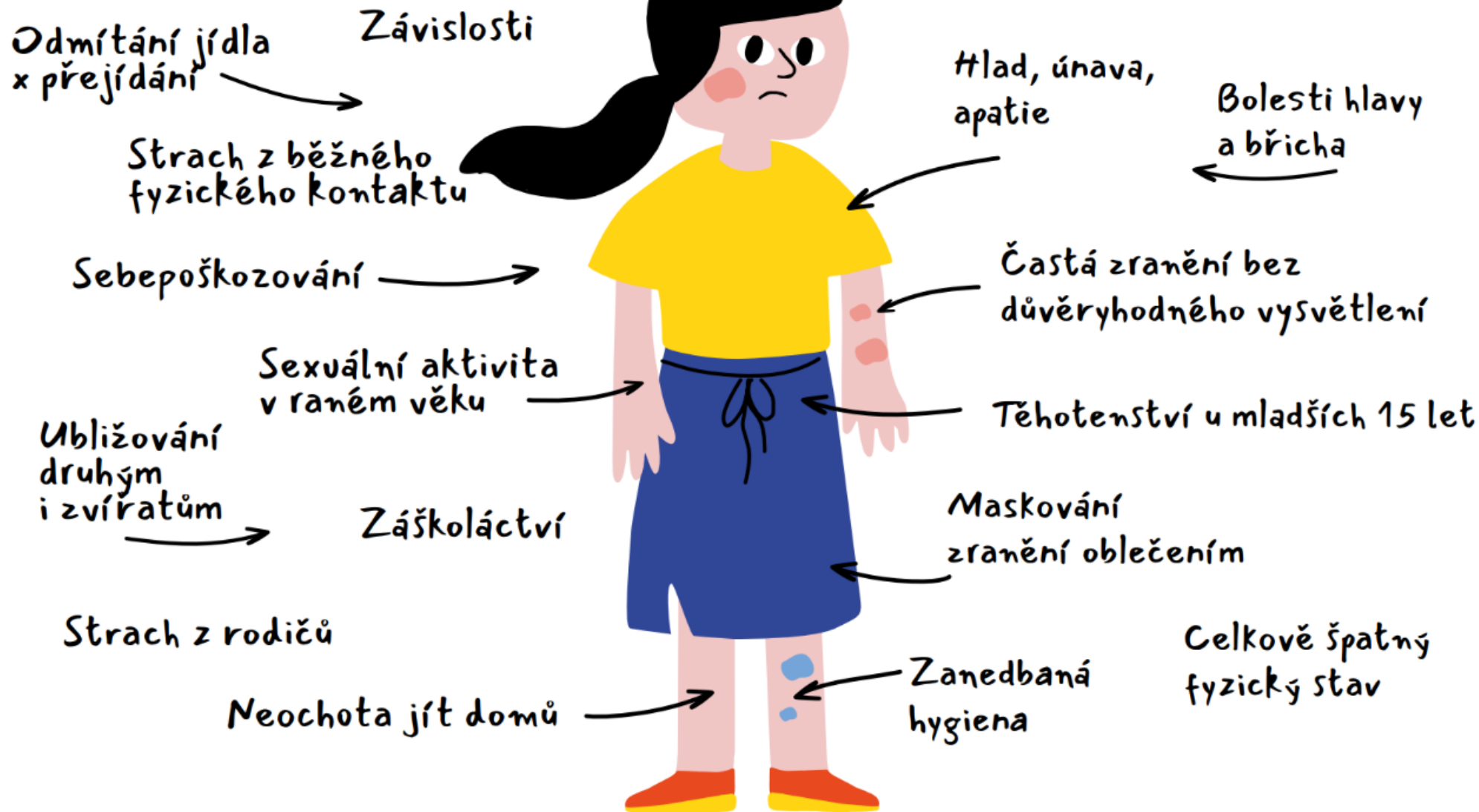

ZNAKY RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ PEČUJÍCÍCH OSOB

- > Nezabezpečování základních potřeb dítěte (strava, oblečení, osobní hygiena, spánek, dohled nad dítětem) v míře, která přímo ohrožuje dítě.
- > Nevhodné chování k dítěti (používání fyzických trestů, vyhrožování, zastrašování, nadávání, křik, ponižování atp.)
- > Vysvětlení ohledně zranění dítěte či jeho fyzického stavu je nedůvěryhodné a povaha zranění naznačuje, že dítěte může být bezprostředně ohroženo.
- > Osoba zajišťující péči o dítě je aktuálně pod vlivem alkoholu a/nebo drog či její fyzický a/nebo duševní stav negativně ovlivňuje její schopnost dohlížet na dítě, chránit ho a poskytovat mu péči.
- > Násilí mezi rodiči či osobami, které s dítětem sdílí společnou domácnost
- > Nápadné ochranné a omezující chování a zvýšená snaha o kontrolu nad tím, co dítě dělá nebo s kým je.
- > Výchovné metody zahrnující kruté nebo nedůstojné chování vůči dítěti (např. zavírání do sklepa, odírání přístupu do domácnosti, dítě je nuceno jíst ze země atp.).

Změny v chování

Fyzické znaky

Co dělat, když... „obecně“

Akutní ohrožení

- **bezprostřední ohrožení** zdraví nebo života dítěte
- intervence ve prospěch dítěte je **neodkladná**
- zajistit **bezpečí**, poskytnout **první pomoc**
- **Oznamovací povinnost** = kontaktovat PČR/státní zastupitelství a OSPOD.

Chronické ohrožení

- situace, které **mohou mít dlouhodobý vliv** na zdraví a vývoj dítěte
- dítě **není bezprostředně ohroženo** (např. Bytová nestabilita, snížené rodičovské kompetence, experimentování s návykovými látkami, špatná ekonomická situace rodiny apod.)
- ve všech případech neudělám chybu, když **provedu rozhovor** s dítětem, **konzultuji** s kolegou, obrátím se na odborníka.

Klíčová vlastnost karta KID - LOKALIZACE

LOKÁLNÍ KONTAKTY + CO UDEĚLÁM, KDYŽ...

Když se domnívám, že je s dítětem ze strany rodičů špatně zacházeno: např. doporučím rodičům využití..., předám dítěti kontakt na..., v případě, že rodiče nechtějí využít nabízených služeb, kontaktuji OSPOD...

- > O své domněnce pohovořím s dítětem a posléze rodiči.
- > Doporučím rodičům navázat kontakt s oddělením sociální práce Městského úřadu Litvínov, (Mgr. Veronika Strkáčová, 476 767 980).
- > Předám kontakt na některou z následujících sociálně aktivizačních služeb: První krok Janov (Michaela Nejedlá, DiS., 778 527 295), Diakonie ČCE – pobočka Litvínov (Andrea Holubová, DiS., 734 648 900), Charita Most – pobočka Janov (Bc. Helena Platilová, 770 147 343), RIC Most – pracoviště Litvínov (Ing. Radka Fantová, 734 314 681).
- > Doporučím rodičům využití dalších služeb: Women for Women, o. p. s.: Rodičovská poradna (Ing. Michaela Hostašová, DiS., 703 458 407), Program pozitivního rodičovství Triple P – Středisko výchovné péče Dyáda Most (476 704 017).
- > Nabídnou rodičům možnost svolání případového setkání.
- > V případě, že rodiče nechtějí využít nabízených služeb či nespolupracují, kontaktuji orgán sociálně-právní ochrany dětí (Bc. Monika Lecková, DiS., 476 767 975) nebo Policii ČR (obvodní oddělení Litvínov, 974 435 300).
- > Předám dítěti kontakt na Triangl – krizové centrum pro děti Spirála, z. 475 603 390), dětské krizové centrum – nonstop linku důvěry (777 715; bezpečí (475 603 390, 116 111), Linku duševní tísně při Most k naději, z. : bezplatný skype telefon: ldt.most, e-mail: ldt.most@mostknadeji.cz – doporučím www.nepanikar.cz.

ORP Litvínov

LOKÁLNÍ KONTAKTY + CO UDEĚLÁM, KDYŽ...

Když se domnívám, že je s dítětem ze strany rodičů špatně zacházeno:

- > Ověřím si situaci rozhovorem s dítětem, poté promluví s rodičem a mohu rodiče upozornit na důsledky pokračování v závadovém chování vůči dítěti.
- > Doporučím rodičům využití odborné pomoci: Sociálně aktivizační službu (Světlo Kadaň, 702 042 648, saskaminek@svetlokadanzs.cz, Charitu Most, Kateřina Jandová, 606 053 607 / 723 634 026, katerinajandova@charita-most.cz nebo Armáda spásy, Miluše Sedláková, 773 770 479, miluse.sedlakova@armadaspasy.cz), Poradnu pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy (776 806 475), Středisko výchovné péče Dyáda (474 621 682), Člověka v tísni (778 498 316) nebo pomoc psychoterapeuta či školního psychologa.
- > Předám dítěti kontakt na Linku bezpečí (116 111), Linku pomoci Spirála (475 603 390), linku bezpečí Klokánek (Ing. Karina Sobotková – krizová linka 724 667 648).
- > V případě, že rodiče nechtějí využít nabízených služeb a situace se nezlepší, kontaktuji orgán sociálně-právní ochrany dětí – Romana Horynová, 474 637 207, r.horynova@chomutov.cz.

Když je s dítětem ze strany rodičů špatně zacházeno v míře ohrožující jeho život a zdraví:

- > Neprodleně oznámím tuto skutečnost na PČR (158), a je-li to potřeba, poskytnu první pomoc a zajistím kontaktování zdravotnické záchranné služby.

LOKÁLNÍ KONTAKTY + CO UDEĚLÁM, KDYŽ...

ORP:

Když se domnívám, že je s dítětem ze strany rodičů špatně zacházeno:

Když je s dítětem stran rodičů špatně zacházeno v míře ohrožující jeho život a zdraví:

Když se domnívám, že si dítě ubližuje (například se řezá do rukou a jiných částí těla):

Když si myslím, že se rodina nachází v tíživé finanční situaci:

Když se domnívám, že je rodina ohrožena ztrátou bydlení:

Když dítě vykazuje časté psychosomatické potíže:

Když si všimnu prudkých a dlouhotrvajících změn v chování dítěte:

Když mám podezření, že je dítě svědkem domácího násilí:

Karta KID

PRO ODBORNÍKY

SIGNÁLY KID

KOOPERACE, IDENTIFIKACE, DŮVĚRA

Karta k identifikaci
špatného zacházení s dětmi
PRO ŠKOLY A ŠKOLSKÁ ZAŘÍZENÍ

PRO DĚTI

Kdo může pomoci tobě, tvým sourozencům nebo kamarádům?

– Pokud to jde, **svěřím se se svým trápením** rodičům nebo požádám o radu někoho jiného z rodiny či známých.
– **Promluví si s učitelem nebo učitelkou, kterým důvěřuji**, případně s pracovníkem školního poradenského pracoviště.
– Můžu využít **schránku důvěry** ve škole.

Školní poradenské pracoviště má každá škola a je složené např. z výchovného poradce, školního metodika prevence, speciálního pedagoga, sociálního pedagoga či školního psychologa.
Vyslechnou tě a poradí ti.

– Poradím se na tzv. **OSPOD**
telefonicky: 476 767 975, **osobně**: Městský úřad Litvínov, Tržní 2042, 1. patro, Bc. Monika Lecková, DiS.,
e-mail: monika.leckova@mulitvinov.cz

OSPOD
neboli orgán sociálně-právní ochrany dětí je instituce pomáhající dětem, které něco nebo někdo trápí. Může tě vyslechnout, poradit, co máš dělat, nebo promluvit s tvými rodiči. Kontakty najdeš na www.mulitvinov.cz/oddeleni-socialne-pravni-ochrany-deti/os-3288

www.societyforall.cz

PRO RODIČE

Pro rodiče Kde mi pomohou s mými problémy/mým trápením...

Nevím si rady s výchovou dítěte (např.: dítě hodně pláče, zlobí, vůbec neposlouchá, pere se, utíká z domova):

- Poradíte se s **třídním učitelem, pracovníky školního poradenského pracoviště** dané školy či Pedagogicko-psychologické poradny Ústeckého kraje, pracoviště Litvínov (775 441 264, litvinov@pppuk.cz).
- Konzultujte situaci s **pediatrem**.
- Obráťte se na organizační složku sociální služby **První krok Janov** (Michaela Nejedlá, DiS., 778 527 295), Sociálně aktivizační službu pro rodiny s dětmi Litvínov při **Diakonii ČCE** (Andrea Holubová, DiS., 734 648 900), Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi v Komunitním centru Janov – **Charita Most** (Bc. Helena Platilová, 770 147 343), Sociálně aktivizační službu **RIC Most, pracoviště Litvínov** (Ing. Radka Fantová, 734 314 681).
- Kontaktujte **Středisko výchovné péče Dyáda Most** – Program pozitivního rodičovství **Triple P** (602 357 397, 476 704 017), **Spirálu, z. s.**: Centrum krizové intervence Ústí nad Labem (475 603 390), **Women for Women**, o. p. s.: Psychoterapie pro děti, náctileté i dospělé, včetně rodinné terapie (Ing. Michaela Hostašová, DiS., 703 458 407).
- Kontaktujte **Poradnu pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy Most** (Miroslava Holečková, DiS., 730 169 447), obraťte se na **dětského psychologa** (PhDr. Vera Nemesh, 721 116 922) či **dětského psychiatra v Mostě** (MUDr. Gabriela Šilhartová, 702 016 837), případně využijte možnost konzultace s psychologem online: www.psycholog-online.cz.
- Kontaktujte orgán sociálně-právní ochrany dětí (Bc. Monika Lecková, DiS., 476 767 975).

www.societyforall.cz

www.kartakid.cz

PRO VEŘEJNOST

Signály,

**že dítě ve vašem okolí
může být v ohrožení**

- Opakovaný křik rodičů na dítě a jeho následný pláč
- Dítě nízkého věku je často ponecháváno bez dozoru rodičů
- Dítě potkáváte opakovaně špinavé, zanedbané, hladové
- Dítě často vidíte skleslé, smutné, vystrašené
- Častý křik a hádky v bytě rodičů dítěte
- Rušení nočního klidu za přítomnosti dítěte

Co dělat?

Pokud ve svém okolí vidíte dítě, které splňuje znaky možného ohrožení:

- Podejte anonymní oznámení na OSPOD v místě bydliště dítěte (osobně, e-mailem, telefonicky) a uveďte, kde přesně rodina bydlí
 - OSPOD podrobně popíše, co se v rodině děje a případně na sebe nechte kontakt pro doplnění informací
 - Nemusíte se bát, že se o vás rodina dozví – OSPOD má povinnost zachovat anonymitu oznamovatele. Oznámení je uloženo do zvláštní složky, kam rodiče nemají právo nahlížet.
- V případě rušení nočního klidu či podezření na týrání dítěte přivolejte městskou policii.

Možná jste jediní, kteří mohou na situaci ohroženého dítěte upozornit a včas mu pomoci. Pamatujte na to a jedněte.

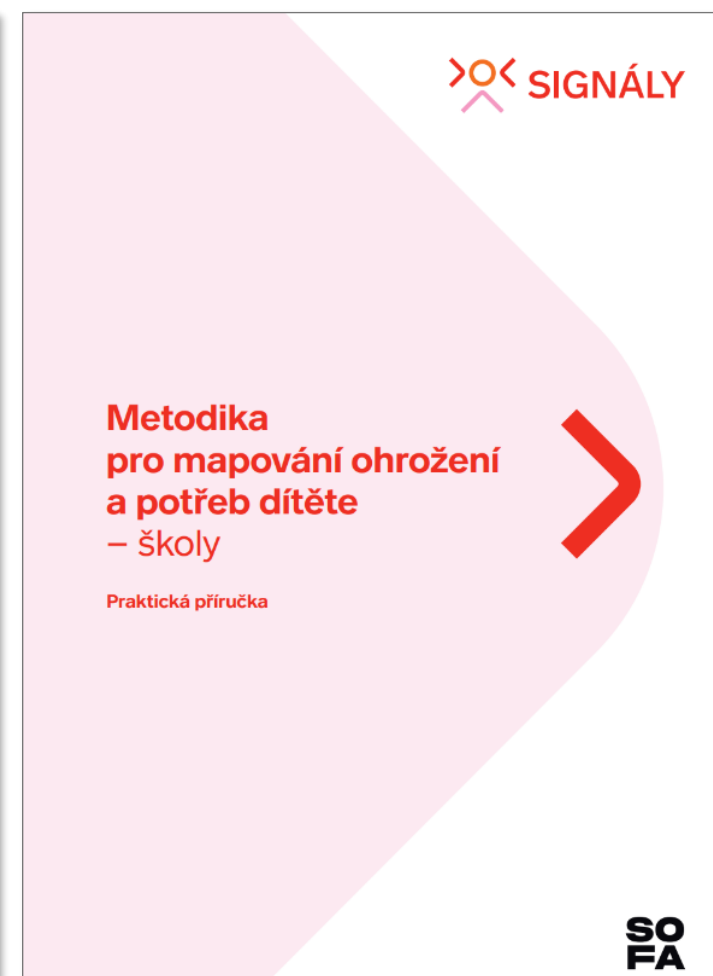

www.kartakid.cz
www.societyforall.cz

Odkaz pro stažení karty KID najdete [zde](#).

Metodiky ke kartě KID

Specifika metodik

Nabízí detailnější informace o tom, jak v rámci školy k identifikaci a podpoře ohrožených dětí koordinovaně přistoupit **včetně kazuistik**, na kterých jsou postupy názorně popsány.

Seznamuje s možnostmi využití **případového setkání** ve škole, které je velmi účinným nástrojem při řešení situace ohrožených dětí.

Obsahuje **hodnotící škály** pro mapování naplňování potřeba dítěte, které jsou určeny pro celkové zhodnocení úrovně dítěte.

E-learning zaměřený na včasnou identifikaci ohrožených dětí

Nástroj pro pomoc s identifikací ze strany dětí

<https://www.facebook.com/share/v/1Bj9m262pV/>

Kdo jsou aktéři mezioborové spolupráce?

Role koordinátora mezioborové spolupráce

1. NASLOUCHAČ a PEČOVATEL
2. KOORDINÁTOR platformy
3. ORGANIZÁTOR setkání
 - Veletrh služeb
 - Kazuistické semináře
4. VZDĚLAVATEL
5. POSKYTOVATEL metodické podpory
6. FACILITÁTOR

Signály

Přehled **litvínovských služeb** pro pomoc dětem v krizových situacích

Cílem projektu Signály je včasné rozpoznání dětí, které jsou v těžké situaci.

Spolu s ministerstvy jsme vytvořili kartu KID (kardu identifikace ohroženého dítěte) – pomůcku pro každého, kdo přichází s dětmi do každodenního kontaktu.

Díky ní rozpozná lékař či učitel dítě, které potřebuje pomoc, a dokáže mu ji v daném regionu rychle a efektivně zajistit. Karta pomůže sladit postupy napříč obory.

Society for All
www.societyforall.cz

NADACE
Česká společnost

Přínosy koordinace mezioborové spolupráce

PRO ODBORNÍKY

- **Nejsem na to sám** - vzájemné poznání kompetencí a možností spolupráce aktérů podpory
- **Vím, jak na to** - dohody na sjednocených postupech (např. akutní/chronické ohrožení)
- **Vídáme se, známe se** - osobní setkávání odborníků = snadnější komunikace
- **Nejsem bezradný** - „identifikuji ohrožení“, ale nevím, „jak to dál řešit“
- **Úspora času** všech aktérů - nemusím složitě dohledávat informace o jiných službách, kontakty, jednat „pokus – omyl“ apod.

PRO DĚTI A RODINY

- Mám **pomoc, kterou potřebuji**
- **Pomoc** se ke mně dostává **rychleji**
- Potkávám **všechny odborníky najednou** a vím, **kdo** se mnou **co řeší**
- Míra mé nepohody (ohrožení) se neprohlubuje

Přínosy koordinace mezioborové spolupráce

PRO ZŘIZOVATELE

- Vzniká **funkční mezioborová síť**, která ohrožené děti zachytí včas a ví, jak pomoci - pomůže s **nedostatkem specialistů**
- **Přínosné lokalizované materiály** pro všechny
- **Jednotná úroveň vzdělání odborníků v území** v tématu včasné identifikace ohrožení dětí
- **Nejaktuálnější poznatky z neurovědy** do praxe
- Určeno vedoucím i **řadovým pracovníkům**
- Řeší potřeby a **specifika konkrétního území**

Mezioborová spolupráce

Paní učitelka ví, že...

...Maruška usíná ve škole, nenosí pomůcky ani svačiny.

Pediatr ví, že...

...rodiče nechodí s Maruškou na pravidelné lékařské prohlídky.

Městský policista ví, že...

...se otec dopouští domácího násilí.

Sociální pracovník ví, že...

...rodina nemá dostatek finančních prostředků, řeší vystěhování z domácnosti.

"Můžete si myslet, že ten druhý to řeší, on si to o vás také myslí...."

Čím dříve začneme spolupracovat,
tím lépe bude Marušce.

Případové setkání

Případové setkání = jednání vedené facilitátorem, na kterém se mezioborově zmapuje situace rodiny a nastaví se konkrétní kroky vedoucí k její podpoře.

3 důvody, proč...

- **INFORMACE** - všichni máme stejné informace mezioborové předání informací o komplexní situaci rodiny
- **KOORDINACE** - všichni táhneme za jeden provaz - jednotný plán spolupráce
- **RYCHLOST** - včasná podpora = snadnější a rychlejší změna

Případová konference vs. Případové setkání

- realizuje **OSPOD**
- koordinátorem případu je **OSPOD**
- týká se **pouze** dětí ohrožených **dle §6 ZSPOD**
- dle zákona o SPOD povinnost realizace **před hrozícím opatření ve výchově** (soudní dohled, ústavní výchova apod.)

- může realizovat **kdokoliv** (NNO, škola apod.)
- koordinátorem případu může být **kdokoliv**
- týká se i dětí, **které nepojmenovává §6 ZSPOD**
- realizace probíhá **kdykoliv**, ideálně včas a po zmapování situace

Hlavní oblast podpory – duševní zdraví

ÚZKOSTI A DEPRESE

Rodina, 1 dítě (Marek, 14 let)

- dlouhodobá nedocházka do školy x zjištěna diagnóza sociální fobie, v minulosti šikana ve škole, úraz otce s trvalými následky, chlapec do školy vyjde, ale nedojde - úzkost
- **Proběhlo případové setkání**, síťování na odborníky, domluvena podpora NZDM (doučování a komunikace se školou), postupné začlenění chlapce do vyučování (včetně online formy)
- Markovi bylo umožněno dodělat devátou třídu, škola změnila pohled na chlapcovu situaci

Zakázka školy x reálný stav

Podpora case managerky

Jak to dopadlo?

Hlavní oblast podpory – rozvodová situace

DLOUHODOBĚ PROBÍHAJÍCÍ ROZVODOVÉ ŘÍZENÍ

Rodina, 1 dítě (Maruška, 10 let)

- Dlouhodobě neutěšená rozvodová situace, dítě dlouhodobě uprostřed rodičovského sporu, hrozí umístění dítěte do neutrálního prostředí (pěstounská péče)
- **Proběhlo případové setkání**, síťování na odborníky, domluva základních kroků ze strany rodičů, které pomohou podpořit Marušku
- Rodiče začali docházet na terapie, mediaci, byla nastavena podpora Marušky ve škole a komunikace školy a OSPOD s rodiči, bylo odvráceno odebrání dítěte

Zakázka OSPOD

Nastavení podpory v rámci PS

Jak to dopadlo?

Case management

- legislativně ukotven jako **nástroj sociální práce**
- nový trend – zařazení do oblasti školství (např. projekt PROP NPI, ČAS)
- v budoucnu může být ukotven jako samostatná pozice nebo nástroj
- při práci sociálního pedagoga/sociálního pracovníka ve škole

Case manager je osobou pro bezpečný první kontakt („psychosociální pohoda

- **mezioborově síťuje** služby okolo rodiny za účelem její efektivní podpory
- umí **včasně a rychle identifikovat** ohrožené dítě
- **rychle a efektivně zmapuje** ochranné a rizikové faktory v rodině (podrobná anamnéza rodiny)
- sestaví ve spolupráci s dalšími odborníky tzv. „**plán podpory rodiny**“
- **podporuje spolupráci** mezi rodinou, školou a dalšími institucemi
- provádí **pravidelné rozhovory** s rodiči a dítětem/děťmi
- **reviduje plán podpory** a navrhuje v rámci **mezioborové spolupráce** další kroky

Metodická příručka case managementu

Co je case management?

Proč jsme vybrali právě case management?

Co case manager potřebuje na začátku své činnosti?

Ukotvení ve školství vs. v oblasti sociální práce

Přínosy využití nástroje CM při práci s rodinami

Požadavky na case managera

Využití nástroje CM v sociální práci vs. ve škole

Nástroje využívané v rámci metody case managementu

Průběh spolupráce CM a rodin

Příklady dobré praxe

Evaluace case managementu

Hlavní oblast podpory – duševní zdraví

SEBEPOŠKOZOVÁNÍ

Rodina s 2 dětmi (bratři – Jan, 14 let a Mirek, 12 let)

- záměrné sebepoškozování na půdě školy x problematický rozvod rodičů – děti i přes nevůli v péči otce, min. do ukončení PŠD
- Jan odeslán do DPN Motol – sebepoškozování a úzkostné stavy
- CM – rozhovory s dětmi, kontakt s oběma rodiči – snaha o dohodu o uspořádání péče
- v rámci pobytu v DPN diagnostikován Aspergerův syndrom a úzkosti – PS – dohoda rodičů – chlapci odjíždí k matce – síťování na odbornou pomoc v místě bydliště matky

Zakázka školy x reálný stav

Podpora case managerky

Jak to dopadlo?

Hlavní oblast podpory – zdraví

PROBLÉM S PÁTEŘÍ A NÁDOR U OČÍ

Chlapec Radim (12 let)

- najít kamarády/zajistit volný čas x nádor na zrakovém centru, výrůstky na těle (hrb na hrudi a v oblasti zad), léčen v Motole, neproběhlá operace páteře, nevyhovující invalidní vozík, průkaz ZTP/P
- pomoc s financemi na invalidní vozík (nadace), vyřízení průkazu ZTP/P, pravidelná podpora Radima a rodičů

Zakázka školy x reálný stav

Podpora case managerky

Shrnutí

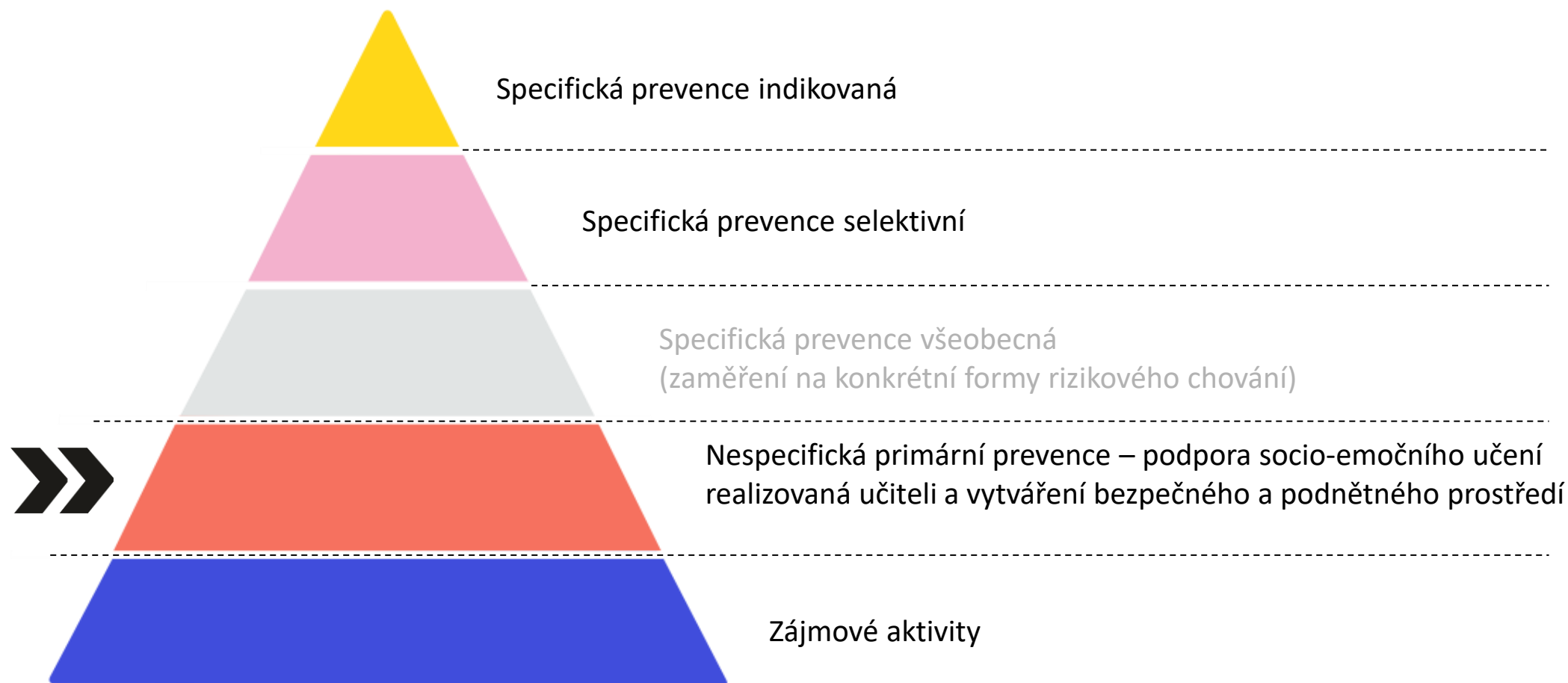
„I malá změna směru na začátku plavby dovede loď do jiného přístavu.“

Ohrožené dítě v centru zájmu

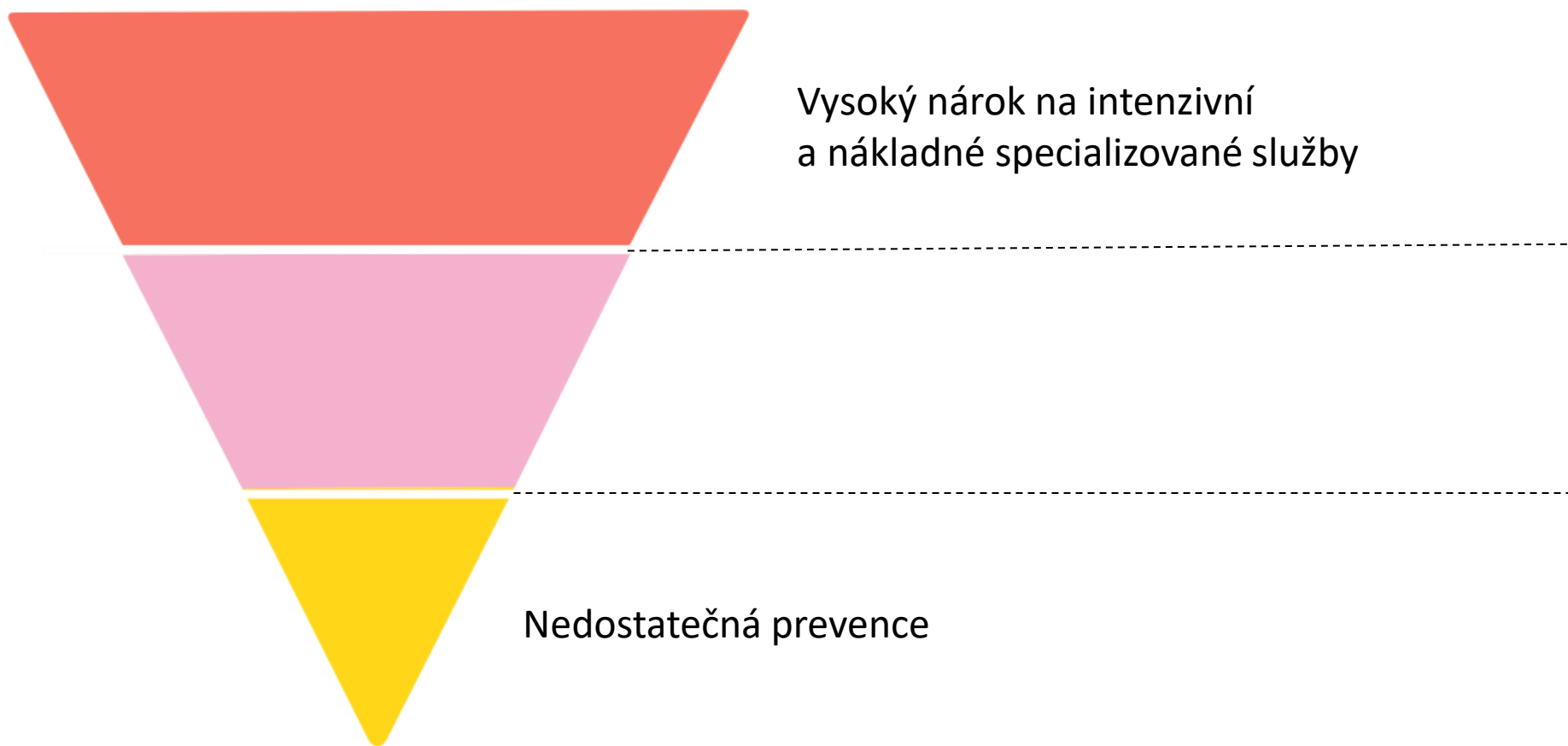
- Čtyři segmenty na národní i lokální úrovni
- Flexibilita, místní potřeby a nápady
- All inclusive: data, teorie, i praxe (neurosekvenci uspořádání mozku, materiály k adaptaci, postupné akce, konkrétní případy)

PBIS – bezpečné prostředí a učení chování

Efektivní model primární prevence v oblasti duševního zdraví a rizikového chování

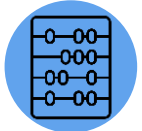

Situace v oblasti dětského duševního zdraví v ČR

System Pozitivní podpory chování PBIS

Proč pozitivní podpora chování PBIS

Výzkumně ověřený systém podpory chování žáků

Obliba a dlouholeté zkušenosti z celého světa

Pomoc při překonávání plošného dopadu krizí (pandemie, války) na psychiku

Podporuje začlenění žáků se SVP

Pozitivně ovlivňuje průběh a výsledky vzdělávání

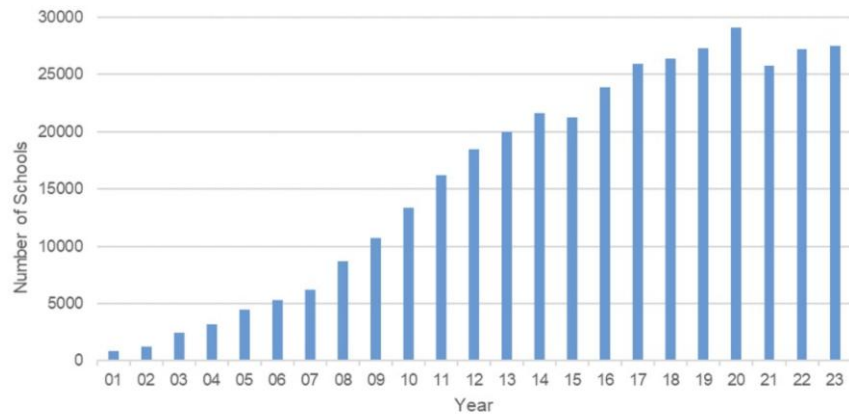

Pomáhá žákům i učitelům

**SO
FA**

Využití PBIS po celém světě

Více než 27 tisíc škol využívajících PBIS

PBIS zlepšuje:

Wellbeing žáků i učitelů

(Bradshaw, Waasdorp & Leaf, 2012)

Vzdělávací výsledky

(Lassen, Steele & Sailor, 2006; Kelm, McIntosh & Cooley, 2014)

Sociální dovednosti

(Losen, 2011; Horner & Sugai, 2015)

Pocit bezpečí ve škole

(Horner, Sugai & Anderson, 2010)

Podmínky pro učení

(Macsuga-Gage, Simonsen & Briere, 2012)

Školní klima

(Caldarella, Shatzer, Gray, Young & Young, 2011)

Jak se v PBIS učí chování

Pochopení: diskuze, přemýšlení, vysvětlování a aktivity

Zažití: praktický nácvik a zkoušení v zóně nejbližšího rozvoje

Pozitivní zpevňování: všímání si a oceňování

Modelování: jsme vzorem

Připomínání: sejde z očí, sejde z mysli

Podmínky: úprava prostředí k navedení na správné chování

Sjednání: důsledné dodržování dohod, hranic a důsledků

Implementace I. úrovně PBIS od SOFA

Dvoudenní školení celého ped. sboru

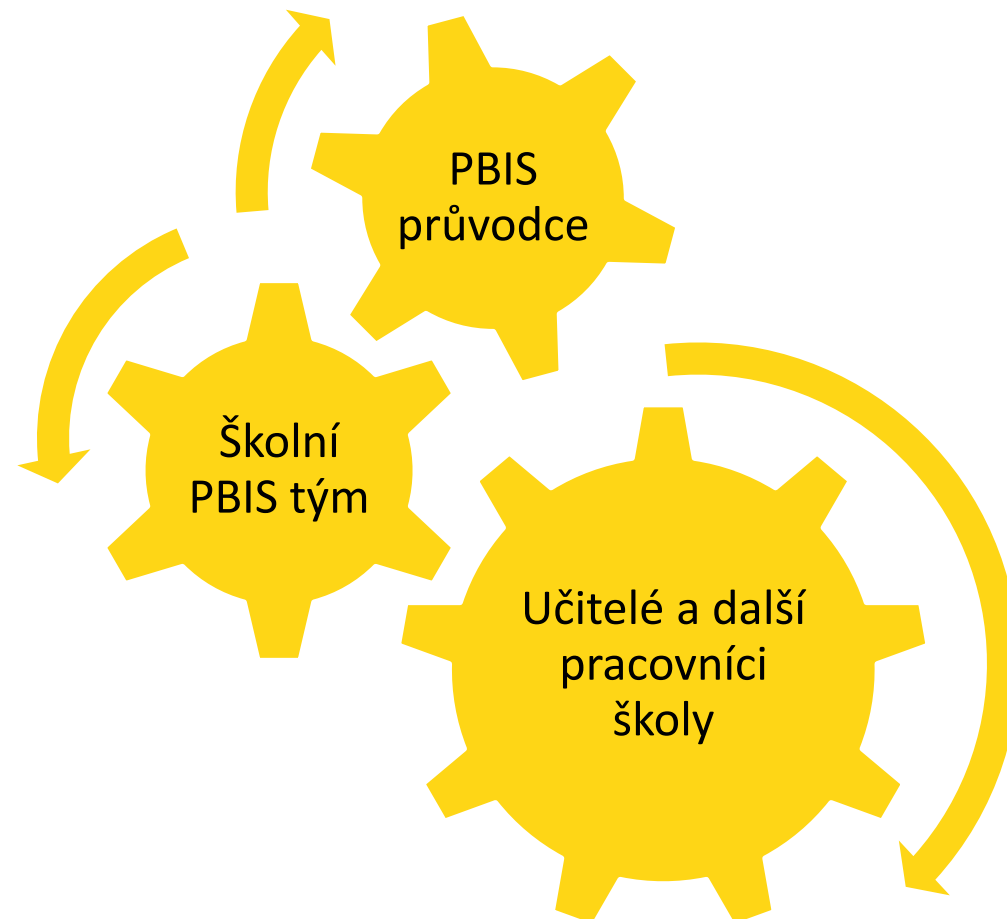

Podpora školního PBIS týmu (1 školní rok)

Vyhodnocení po jednom roce

Komunita PBIS škol a průvodců

PBIS průvodce

Provádí školu procesem implementace PBIS.

Respekt k lokálnímu kontextu a vnitřním **kapacitám školy**.

Buduje **znalostní i procesovou** kapacitu.

Udržuje **přesnost zavádění** PBIS.

Kouč je současně **konzultantem, poradcem a průvodcem**.

Zdroj: Voves, 2009; www.PBIS.org, 2022

Školní PBIS tým

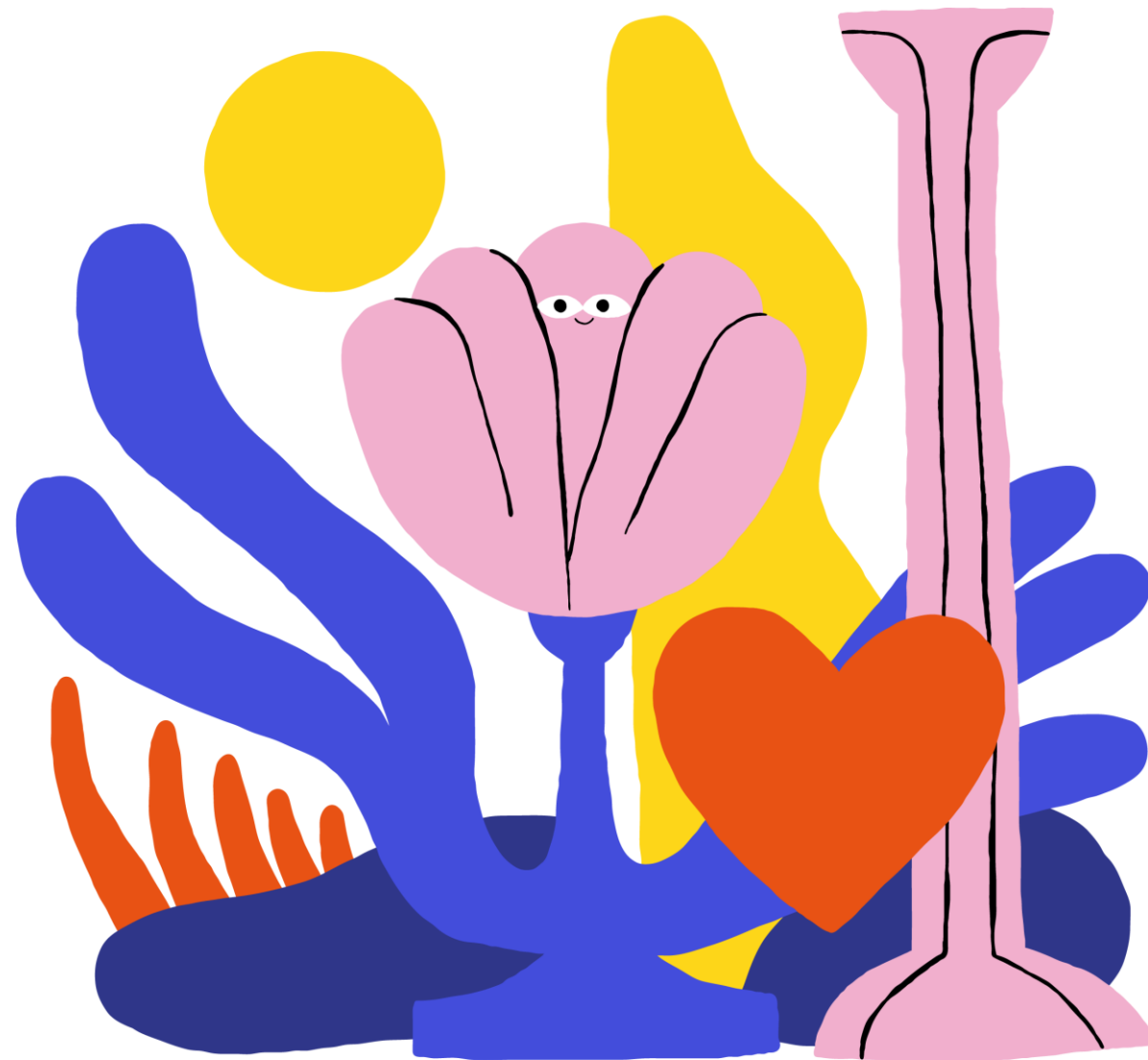
Přenos **informací** učitelům

Modelování v hodinách

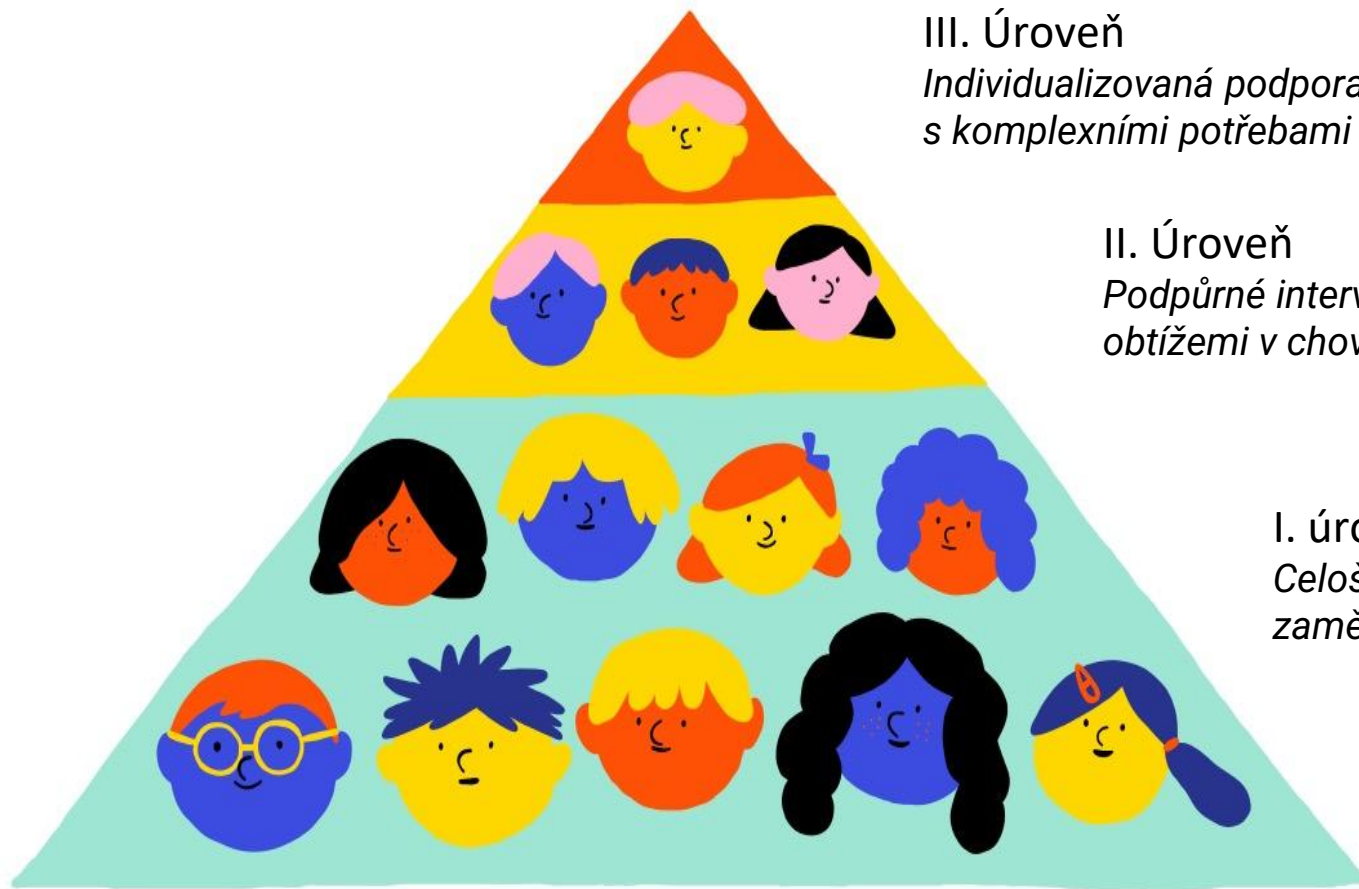
Evaluace PBIS na škole

Akční **plánování** rozvoje a
udržitelnosti PBIS

Pozitivní zpětná vazba a **motivace**
ped. sboru

System podpory chování všech žáků

III. Úroveň

Individualizovaná podpora pro žáky s komplexními potřebami v oblasti chování..

II. Úroveň

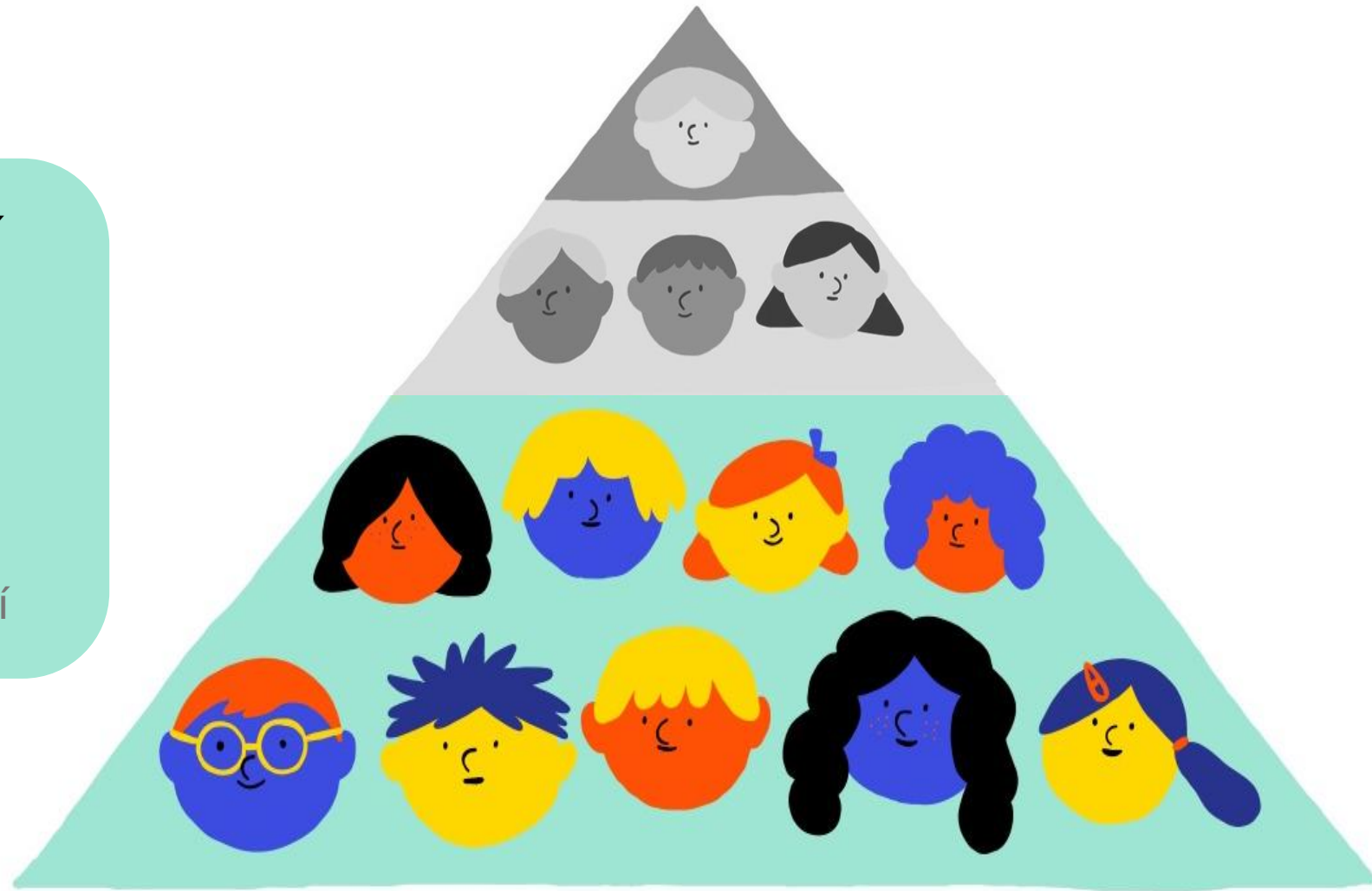
Podpůrné intervence pro žáky s mírnými obtížemi v chování.

I. úroveň

Celoškolní systém pro všechny žáky, zaměstnance a prostředí školy.

I. ÚROVEŇ

- stanovení **celoškolních očekávání**
- výuka očekávání **v různých prostředích**
- kontinuální **upevňování** vhodného chování
- **systém reakcí** na náročné chování

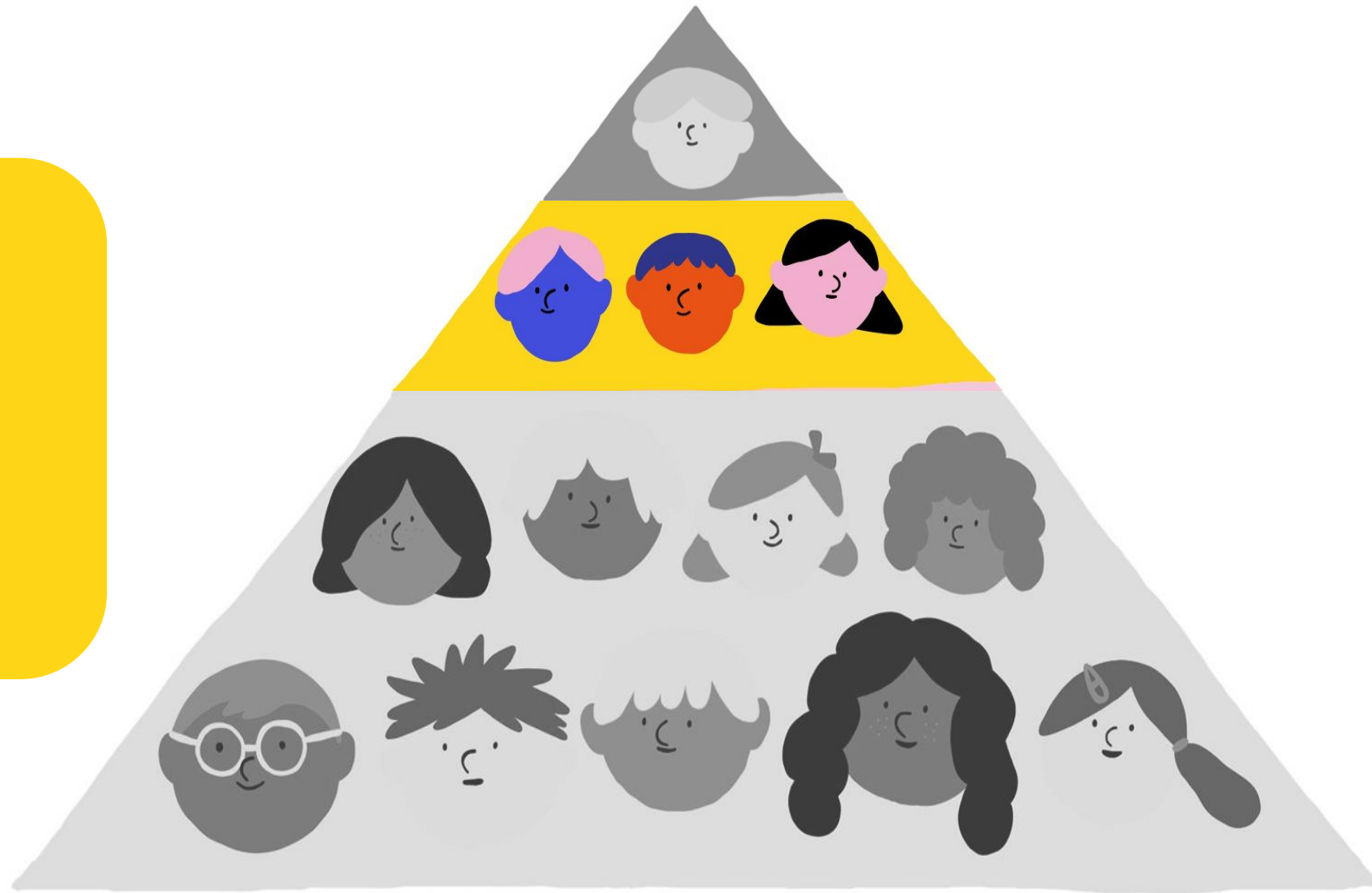

I. úroveň podpory PBIS

1. Nastavení jasných **očekávání**
2. Praktický **nácvik** vhodného chování
3. Pravidelné **upevňování** vhodného chování
4. **Sjednocení přístupu** k náročnému chování
5. Sjednocení **rutinních postupů**
6. Úprava **fyzického prostředí**
7. Aktivní **zapojení všech žáků** ve výuce

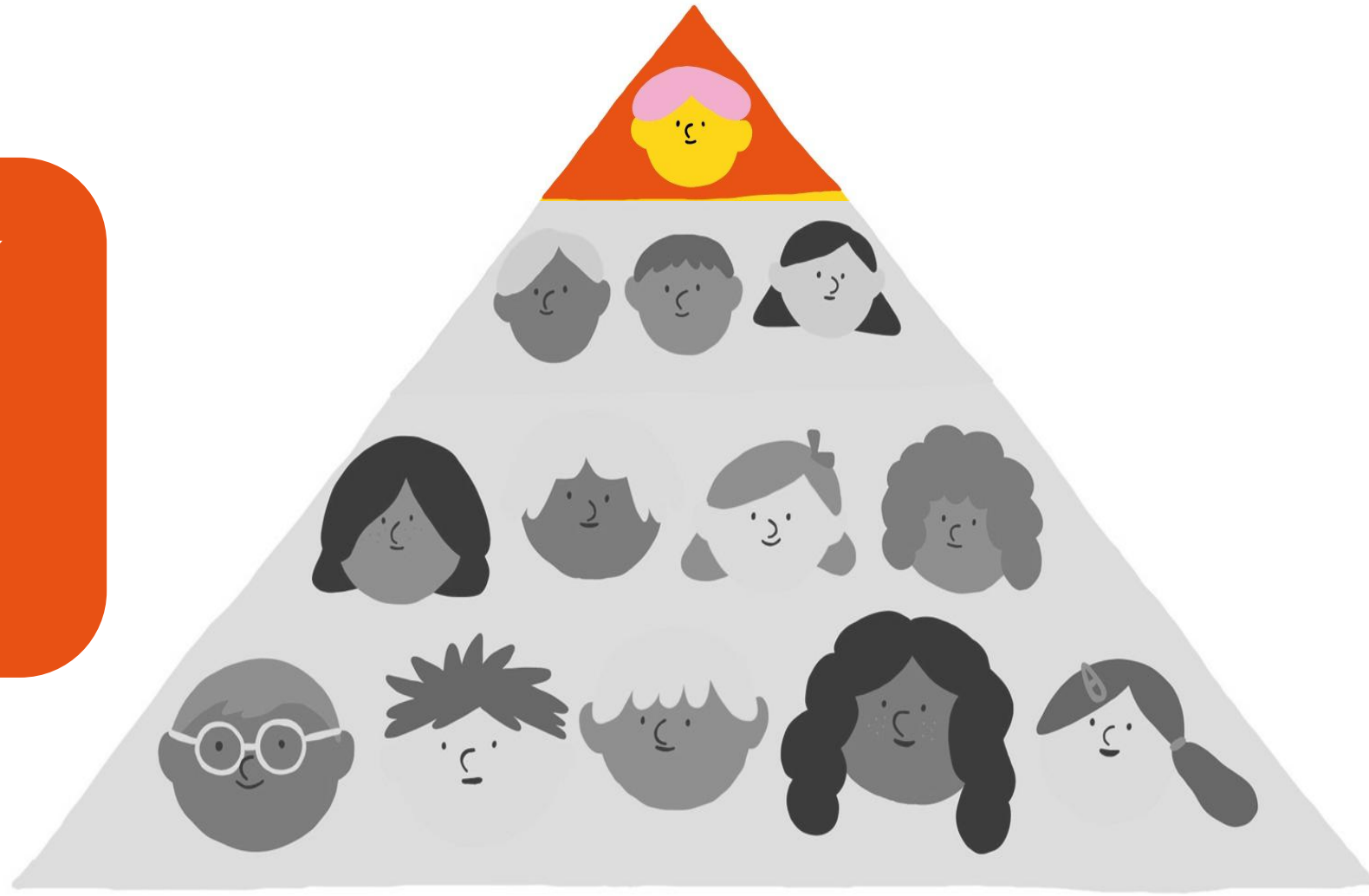
II. ÚROVEŇ

- **intenzivnější výuka chování**
- **nácvik ve specifickém prostředí**
- **poskytnutí více pozornosti**
- **zvýšení zpětné vazby na chování**

III. ÚROVEŇ

- vyhodnocení **informací o chování**
- **multidisciplinární** přístup
- dlouhodobé **individualizované** intervence
- preference **cílů rodiny nebo žáka**

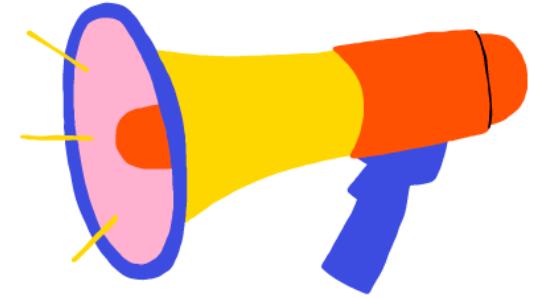
Příklad: Praktický nácvik chování

Přímo ve třídě | na chodbě | v jídelně | učebně...

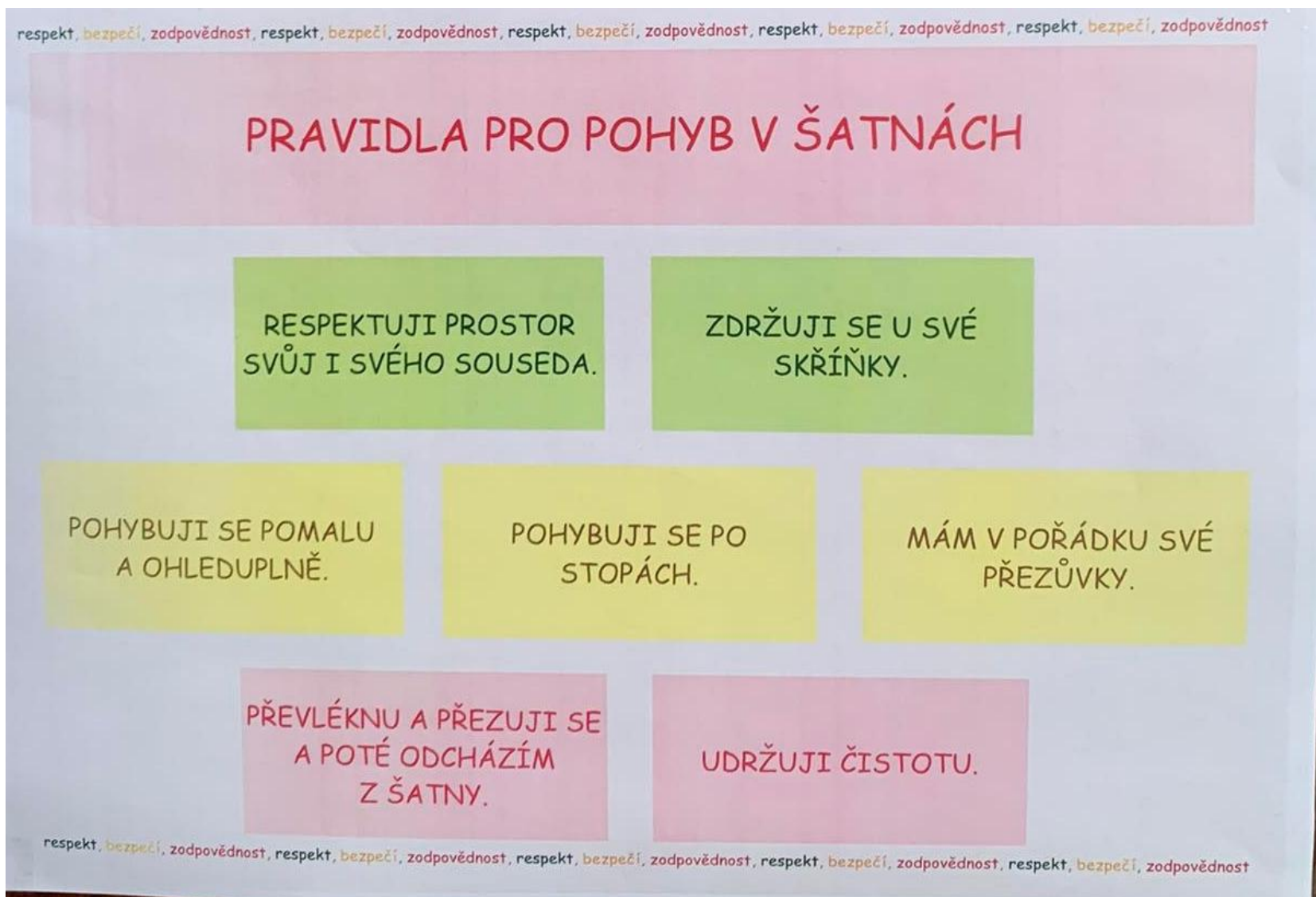
Nejdůležitější fází je oceňování při dodržování těchto očekávání!

Potřebujeme **8 opakování** k **naučení** se určitého chování,

ale k **přeučení** musíme chování **zopakovat 28x!**

Ukázka ze škol

Příklad: Pravidelné upevňování vhodného chování

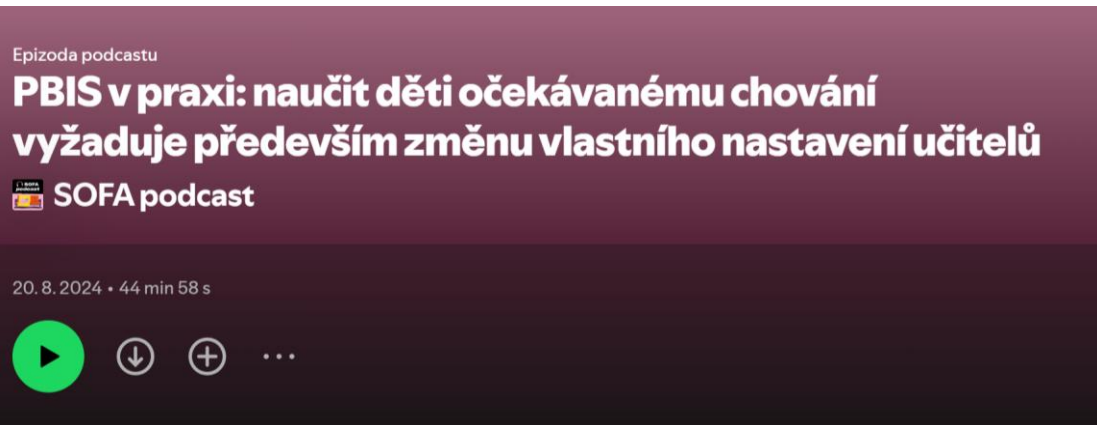
Žákům se více upevňuje to chování, které je připomínáno

Doporučeno dosáhnout **4(ocenění) : 1(korekce)**

Žáci při vhodném chování získávají více pozornosti

Žáci, kteří se projevují často nevhodně
potřebují nejvíce upevňovat vhodné modely!

Podcast

„Když děti ochutnají tu pozitivní podporu a dokáží si to spojit s konkrétním chováním, konkrétním výsledkem své práce – tak je to motivující. A pak přirozeně chtějí tu zpětnou vazbu dostávat.“

Lenka Felcmanová
(předsedkyně SOFA)

„Represí, nebo kázeňským postihem, jsme ve škole nikdy nic nezměnili. Jenom jsme vytvořili to, že to dítě na tu školu zanevře.“

Jiří Ptáčník
(ředitel ZŠ Zeleneč)

Materiály k PBIS

Videozáznamy konferencí:

<https://www.societyforall.cz/jak-na-pozitivni-klima-ve-skole-odpovedi-prinesla-uspesna-konference>

<https://www.societyforall.cz/videozaznam-konference-k-zaveru-pilotaze-systemu-pozitivni-podpory-chovani-pbis-shrnula-zkusenosti-ceskych-zakladnich-skol>

<https://www.societyforall.cz/konference-pbis-ke-ii-a-iii-urovni-podpory>

<https://www.societyforall.cz/pbis-prevention-is-the-key>

<https://www.societyforall.cz/prednaska-steva-goodmana-pbis>

<https://www.societyforall.cz/prvni-ceska-konference-pozitivni-podpory-chovani-pbis>

Podcasty:

<https://www.societyforall.cz/podcast-pbis-v-praxi-naucit-deti-ocekavanemu-chovani-vyzaduje-predevsim-zmenu-vlastniho-nastaveni-ucitelu>

https://www.youtube.com/watch?v=S9NS1xTIXKg&fbclid=IwY2xjawFFNvdleHRuA2FlbQlxMAABHfXqYEV6V9AlzNpLPm6ihkxo0hbiEL1stMXxZyQzRBoYbMnWzfXCSk1XA_aem_znmEtdNgZB93zeRP8_b-lg

Metodiky a materiály pro dospělé:

<https://www.societyforall.cz/tridni-praxe>

<https://www.societyforall.cz/pozitivni-podpora-a-vhodne-reakce-na-chovani-zaku>

<https://www.societyforall.cz/vedecky-clanek-o-podpore-dusevniho-zdravi-zaku>

<https://www.societyforall.cz/metodicke-doporuceni-pristupy-k-narocnemu-chovani>

Plakáty pro děti:

<https://www.societyforall.cz/plakaty-podporujici-ocekavane-chovani>

SO FA

Tereza Svačinová, tereza.svacinova@so-fa.cz

Jana Jungmannová, jana.jungmannova@so-fa.cz

Karel Straka, karel.straka@so-fa.cz

www.kartakid.cz

www.societyforall.cz

